

II. nápravně výchovná skupina /dále NVS/ zahrnuje mj. i věznicí v Minkovicích u Liberce. Jedná se o tzv. věznicí se zostřeným režimem, která vznikla v 60. letech adaptací starších dělnických ubytoven. Kapacita vězňů dosahuje 1.100 až 1.200 osob. Pro srovnání lze uvést, že v 70. letech měla tato věznice kapacitu asi 600 osob, což jakž takž odpovídalo hygienickým normám. Dnes je tedy limit překročen o 100 %, což se zákonitě projevuje zhoršenými podmínkami. Ani za tohoto stavu není toto NVÚ s to pokrýt požadavky ministerstva spravedlnosti o umístění dalších odsouzených. Situace se řeší tak, že izolace jsou stále přeplněny a v mnoha případech byly zrušeny kulturní místnosti a přeměněny v cely. V tomto roce /1980/ se dokončuje rozšiřování ubytovacích prostor. Přízemí jsou vyztužována železnými traverzami, aby bylo možno na takto zesílených stropěch započít přístavbu nových podlaží. Dokončuje se též výstavba nové administrativní budovy a starý objekt bude přebudován na cely. Tím se zvýší kapacita věznice o dalších 500 až 600 míst.

Jsou zde umístěni především odsouzení za násilné trestné činy, tj. za znásilnění, přepadení, ublížení na zdraví a dále ti, kteří si již v minulosti odpykávali trest v I. NVS a byli sem přemístěni na žádost náčelníků. Trest si zde odpykávají i vězni přeřazení za dobré chování ze III. NVS - tedy z NVÚ Valdice. Z ostatních vězení I. a II. NVS jsou do Minkovic přeřazováni především vězni, kteří se pokusili o útěk nebo napadli příslušníka SNV. Aby tento trest splnil účel převýchovy, již nebylo dosaženo ve věznicí s mírnějším režimem (případ Petra Cibulky), jsou v tomto NVÚ vytvořeny takové podmínky, kterým se vyrovná nanejvýš proslulý likvidační tábor ve Valdicích a v mnoha ohledech ani tento nikoliv. Průměrný trest odnětí svobody v této věznicí je 5 roků. V objektu je umístěna pře-

devším továrna n.p. Preciosa, kde většina vězňů pracuje v nelidských podmínkách.

Nástupní oddělení

Odsouzení projdou po příjezdu do NVÚ Minkovice nejprve evidencí a důkladnou osobní prohlídkou. Je jim zabaveno vše, co není ve věznicích povoleno; tedy prakticky veškerý majetek kromě omezeného počtu cigaret a hygienických potřeb. Dozorci pátrají zejména po kávě, čaji, penězích a cennostech. Zabavené předměty jsou pak uloženy do osobních věcí. Mají být vězni vydány při propuštění, mnohdy se však ztratí a náhrada není poskytována. Jsou vybaveni oděvem a výstrojí, kterou před nimi používaly generace vězňů a pak jsou stříhání dohola z "hygienických důvodů". Po ostříhání jsou odvedeni na nástupní oddělení (NO), kde s nimi vychovatel NO provede pohovor, týkající se jejich povinností ve smyslu vězeňského řádu. O právech se nehovoří. Nováčkům je sděleno, že se octli v prostředí, odkud se neutíká a kde je nejlíp se podřídít. Pokud se nepodřídí, vyvezou je - dle vychovatele - nohama napřed, popřípadě vydláždí jejich lebkami dvůr. Jiná verze: "Buď do rakve nebo do Valdic." Pohovor s vychovatelem tedy nepostrádá "humoru"! V podstatě je též přímou formou zastrásování. Tím končí první den. V tento den odsouzení nedostanou najíst, mají pouze chléb se sýrem či slaninou, který dostali ráno před eskortou.

Druhého dne se podrobí vstupní zdravotní prohlídce, která se nijak neliší od ostatních věznic. Odsouzený vstoupí nahý do ordinace, ve dveřích se ohlásí a řekne své evidenční číslo. Poté je zvážen a změřen a nakonec uznán schopným práce. Pokud nemá nějaké potvrzení o prodělané operaci či vážné chorobě, neexistují výjimky. Rozhodující není ani potvrzení o změněné pracovní schopnosti. U stolu vedle lékaře sedí zdravotní sestra a ohodnocuje estetické krásy nahého mužského těla. Lékař se většinou ptá na důvody věznění, otázky týkající se zdravotního stavu jsou poměrně vzácné. Paragraf se zaznamenává každému do zdravotní karty jako kritérium ovlivňující případně další léčení. Celá nástupní prohlídka svým průběhem snižuje lidskou důstojnost a vrhá stín na vězeňské lékařství. Po ní jsou nováčci odváděni do administrativní budovy, kde jednotlivě předstupují před pracovní komisí. Ta se skládá z 5-7 příslušníků SNV. Lékař samozřejmě chybí. Rozhodování o umístění jednotlivých odsouzených na praco-

viště je samo o sobě zajímavé. Vyučený kuchař samozřejmě není zařazen do kuchyně, ale jde brousit sklo a vyučený zámečnický jde do kursu pro kuchaře. Pracovní zařazení se neprovádí podle původní civilní profese a dosažené kvalifikace, nýbrž podle zájmů n.p. Preciosa a NVÚ. Při zařazování se též hledí na to, zač je kdo odsouzen. Nejtěžší práce jsou přidělovány politickým vězňům, naopak mnoho příživníků dostává výhodné funkce díky své přizpůsobivosti a ochotě spolupracovat s pracovníky NVÚ. Uvolněná pracovní místa se doplňují nováčky bez ohledu na jejich zdravotní stav. Tak útvar řeší spolu s vedením podniku své ekonomické zájmy. Po zařazení nováčků na jednotlivé úseky jsou rozděleni na jednotlivé oddíly dle pracovišť. Na nástupním oddělení zůstávají pouze ti, které je nutno zapracovat. Jedná se o ty, kteří byli zařazení na pracoviště rovinného broušení skla a válcové technologie.

Pracovní podmínky odsouzených

N.p. Preciosa poskytuje dle dohody s ministerstvem spravedlnosti odsouzeným práci ve svém závodě, který je umístěn přímo v objektu věznice. V tomto závodě jsou tato pracoviště:

- válcová technologie (broušení a leštění skleněných ověsů na lustry)
- rovinné broušení skleněné bižuterie (broušení a leštění šatonů, korálek a umělých perel)
- ploškovna (ploškování skleněné bižuterie)
- leštírna (leštění měděných trubek na lustry)
- údržba (zámečnické a instalátérské práce)
- výzkumné a vývojové středisko (vývoj nových automatických a poloautomatických zkušebních zařízení pro výrobu bižuterie)
- mačkárna (výroba suroviny pro broušení).

Záuční středisko

Záuční doba, stanovená pro zaučení vězňů určených k profesi brusič skleněné bižuterie, je velmi krátká - zhruba jeden týden. Přitom ovšem na skutečné seznámení s technologickým postupem připadá pouze několik hodin. Zbývající čas kandidáti na brusiče přebírají a třídí výrobky (ověsy). Zaučení odsouzených má provádět civilní mistr. Ve skutečnosti toto zaškolování provádí vězeň - brigádýr z nástupního oddělení, který má i určitou pravomoc, která mu umožňuje fyzicky na-

padat vězně, kteří nechápou dost rychle. Každá chyba, které se nováček dopustí, se trestá bitím od brigádyra, na kterého se přenáší ze strany dozorců určitá část odpovědnosti a moci, jako tomu bylo v koncentračních táborech v případě tzv. kápů. Iniciativa tohoto odsouzeného-brigádyra, se dá chápat jako snaha zajistit si přízeň dozorců a tím i naději na předčasné propuštění nebo aspoň určité výhody a úlevy. Skutečností je, že značná část těchto snaživců, brigádyrů, bývá skutečně propuštěna před vypršením jejich trestu.

Po skončení sedmidenní lhůty na zapracování předstupují vězni opět před pracovní komisí, tentokrát složenou ze dvou civilních mistrů a příslušníka SNV, náčelníka pracovní výchovy. Tato komise vydává odsouzeným jakési absolutorium nově zaškolených brusličů, a to přesto, že všichni jsou si vědomi skutečnosti, že v civilním sektoru trvá doba zaškolení na tuto profesi u téhož podniku n.p. Preciosa - zhruba šest měsíců. V den této zkoušky jsou odsouzení předváděni do kanceláře mistra, který jim položí několik formálních otázek, týkajících se podstaty technologie výroby a pracovních postupů. I když odsouzení na většinu otázek nedokáží uspokojivě odpovědět, tuto "zkoušku" prakticky všichni úspěšně složí. Poté jsou vyzváni, aby podepsali protokol o složení zkoušky. Mnozí sice odmítají podepsat s tím, že vlastně z technologie za tak krátkou dobu nepochopili víc než zlomkovité informace a proto nemohou zaručit, že budou vyrábět kvalitní výrobky a plnit normy, k čemuž se podpisem protokolu zavazují. Tito zpušní jedinci jsou odváděni do vedlejší místnosti, kde jim je všemi dostupnými prostředky domlouváno tak dlouho, až si uvědomí, že jsou vlastně zaškolení a všemu rozumí. V této době mají ostatní venku čekající vězni možnost dobrovolně si rozmyslet, zda protokol podepsat nebo podstoupit "přesvědčovací pohovor". Když čekající vězni vidí vycházet z kanceláře některého vzpurného spoluvězně s patrnými známkami fyzického domlouvání, jeden po druhém raději protokol podepisují, aby se tomuto "domlouvání" vyhnuli. Pouhým podpisem zmíněného protokolu se tedy vězni stávají odborně školenými pracovníky, schopnými plnit výkonové normy, stanovené útvarem, v plné kvalitě. Tímto podpisem je přenesena veškerá zodpovědnost n.p. Preciosa a vedení NVÚ na samotného vězně. Ještě téhož dne jsou nováčci přeřazeni z NO a přiděleni na jednotlivé oddíly dle směn. Na pracovišti VT se pracuje na tři směny, na ostatních (jako rovinné broušení skla, ploškovna, leštírna a údrž-

ba) se pracuje na dvě směny.

Je-li nováček zařazen do směny, která pracuje toho dne na noční směně, nastupuje ještě téhož dne na svoji směnu bez nároku na odpočinek před noční směnou.

Od nově nastupujícího pracovníka je první den vyžadováno plnění výkonové normy na 70 %. V následujících dnech stoupá norma po 10 %, takže po čtyřech dnech již musí plnit na 100 %. Jestliže v těchto dnech nesplní požadovanou normu nebo vyrábí nekvalitní výrobky, je kázeňsky potrestán. To se týká převážně většiny nováčků, kteří nejsou s to plnit normu ani na 50 %, což je pochopitelné vzhledem k naprosto nedostačujícímu zaškolení. V den, kdy odsouzený nastupuje poprvé do práce, stává se z něj takto nejlevnější a nejvíce vykořisťovaná pracovní síla v tomto státě. Neboť i pouhých 50 % vězeňské výkonové normy představuje ekvivalent zhruba 130-150 % normy civilní.

Právě toto nepředstavitelné vykořisťování a přepínání norem ve věznicích, kde vzniká více než 90 % veškeré bižuterie, umožňuje zajistit její výrobu a vývozní plány. Obdobná pracoviště jsou totiž ve většině našich věznic. Nový odsouzený, který odchází pracovat do oddělení rovinného broušení skla, se zaučuje přímo v hale, kde probíhá normální výrobní proces a jeho zaškolení provádějí během vlastní práce spoluvězni; i na tomto pracovišti je záúční doba nepřiměřeně kratší jako na ostatních pracovištích. Postup při skládání závěrečných "zkoušek" je obdobný jako na pracovišti válcové technologie. Na pracovišti rovinného broušení skla se vyrábí kameny do prstýnků, korále na krk - shrnuto; šatony pro libereckou bižuterku. I na tomto pracovišti jsou nováčci trestáni za neplnění výkonové normy či nízkou kvalitou výrobků, a nejen na počátku, ale i později, neboť ani pro zkušené pracovníky není snadné vyrábět při tak přepjatých výkonových normách ještě kvalitně. Nehledě na to, že jakákoliv porucha na mechanismu či vada materiálu nutí pracovníky k ještě vyšším výkonům, aby tak mohli vyrovnat ztrátu času, způsobenou objektivními příčinami, které však nijak nebrání vedení požadovat plnou normu a kvalitu výrobků.

Pracoviště leštírna je známo nejvyšší prašností i úrazovostí; pracoviště mačkárna zase vysokými teplotami (v létě; 90 °C), přesto jsou pokládána za "prominentní".

Rozdíl mezi pracovní výkonovou normou na civilním a vězeňském pracovišti

Civilní (jako vězeňská) pracoviště se skládají z několika pracovních sestav. Sestavou rozumíme pracovníky, obsluhující přidělenou techniku na broušení a leštění skla. V těchto sestavách pracují muži i ženy. Technické zařízení se skládá ze 2 brusů, 2 leštiček, 1 přetmelovačky, 1 tmeličky a 1 odpalovacího zařízení.

Obsluhu jedné sestavy tvoří 8 pracovníků a 1 seřizovač. Z toho dva pracovníci obsluhují brusy, stejný počet leštičku. Další pracovník obsluhuje přetmelovací zařízení, po jednom pracovníku připadá na obsluhu odpalovacího zařízení a tmeličky. Dále je v každé sestavě jeden pracovník, který střídá dle potřeby své spolupracovníky. Po technické stránce udržuje a kontroluje chod strojů seřizovač, který odpovídá za předepsanou kvalitu výrobků. Všechny pogumované leštičky natírá směsí, složenou z éteru, leštícího prášku a kalafuny speciálně vyškolený pracovník.

Norma pro tuto sestavu v civilním provozu činí na jednu směnu 4,5 kg ověsů o průměru 13-14 mm. Výrobky jsou rozděleny do tří kategorií. První kvalitou se rozumí perfektně vybroušené a vyleštěné všechny fasety - strany - na ověsu. Do druhé kvality spadají výrobky nedoleštěné, které se dají ještě simlizováním opravit. Civilním pracovníkům jsou v určených relacích propláceny všechny tři kvality. Pokud jedna sestava odvádí denně požadovanou výše uvedenou normu v kvalitě první 70-80 %, pohybuje se její čistý měsíční příjem okolo 2.000,- Kčs. K té se pak připočítávají příplatky za směnnost, prostředí (rizikovost, hlučnost, exhalace), výkonnostní atd. Dále pak podnik každému civilnímu pracovníkovi hraří denně půl litru mléka a 10 dkg uzenin.

Při nástupu dostávají civilní pracovníci, kteří pracují u brusů a leštiček, tyto ochranné pomůcky: gumové rukavice, holinky, zástěry, respirátor, ochranné brýle nebo štít z plexiskla a tlumiče do uší. Ostatní pracovníci fasují mimo toho též kožené rukavice. Všichni civilní pracovníci fasují týdně mýdlo a solvinu.

Jelikož na těchto pracovištích je zakázáno kouřit - pracuje se zde s výbušným plynem a hořlavinami - jsou na civilních pracovištích zřizovány poblíž pracoviště kuřárny. Na každém pracovišti existuje samozřejmě sociální zařízení, vytápěné šatny a koupelny se sprchami.

A nyní - jak vypadají pracovní podmínky na témže pracovišti, ovšem v prostředí věznice: na jedné sestavě pracují 4 vězni. Brusíči vykonávají dvě profese najednou. Obsluhují zároveň brus i leštičku. U přetmelovacího a odpalovacího zařízení pracuje jediný pracovník, stejně jako u tmeličky. Těž seřizovač má na starosti dvě i tři sestavy oproti jedné v civilních podmínkách, a mimo to má ještě na starosti nátěr pogumovaných válců leštičky, což dělá v civilních provozech zvláště určený pracovník!

Norma stanovená vedením útvaru pro jednu sestavu na osmihodinovou pracovní směnu činí 9,60 kg čisté váhy (ověsy o průměru 14 mm). Čistou váhou se rozumí vypraná výroba, zbavená již tmele. To znamená, že vězni musí odevzdat zhruba 10 kg v roce 1980, nyní již okolo 12 kg hrubé váhy za směnu.

Z těchto údajů je možno posoudit nepoměr mezi civilní a vězeňskou normou na stejných pracovištích, stejně jako nepoměr mezi odměnou za vykonanou práci! Odsouzení pracují většinu sobot, kdy vyrovnávají schodky ve výrobě, zaviněné civilními závody. Z 31 dnů v měsíci pracují odsouzení zhruba 28 směn. Výkonové normy se vztahují samozřejmě i na sobotní směny, které jsou povinné. Trestá se nejen neplnění měsíční, nýbrž i denní normy, a to průběžně. Jestliže sestava, která vyrábí stejné ověsy jako výše uvedená sestava civilní - tj= o průměru 13-14 mm v první kvalitě - plní po celý měsíc výkonovou normu na 110 %, činí její čistý měsíční výtěžek asi 1.800,- Kčs (včetně započtených sobot). Oproti civilním zaměstnancům nemají odsouzení právo na příplatky ani za přesčasové hodiny a noční směny. O tyto příplatky se dělí podnik s útvarem. Od roku 1982 se však některé příplatky už vyplácejí. Odsouzení nemají ani právo na dovolenou.

Hygiena na pracovišti

Při nástupu na pracoviště dostávají odsouzení sice též pracovní pomůcky, ale na dobu přesně určenou, zatímco civilní pracovníci je fasují na dobu spotřebování. Brusíči fasují gumové holinky a zástěru na 1 rok. Na gumové rukavice, ochranné brýle a respirátory nemají nárok. Tmeliči dostávají gumové holinky a kožené boty, též na 1 rok. A samozřejmě, že vězni nedostávají ani přiděl mléka a salámu. Fasují 1 mýdlo a solvinu na celý měsíc, což naprosto nepostačuje ani na nejnutnější hygienu. Pokud jde o životnost ochranných

pomůcek, holinky a gumové zástěry vydrží v tomto prostředí maximálně 3 měsíce. Po této době se stávají především holinky hygienicky závadnými. Proto trpí většina odsouzených plísněmi nohou, ekzémy a vyrážkami, které zůstávají bez ošetření, neboť vězeňský lékař odmítá takovéto "prkotiny" léčit. Příčinou ekzému na ruce je pak neustálý styk s vodou s rozmělněným pískovcem, což způsobuje nesnesitelné svědění pokožky. U mnoha vězňů dochází k rozšíření vyrážky takřka po celém těle. To způsobuje i nedostatek mycích prostředků. Jedno mýdlo na celý měsíc naprosto nestačí při denním styku s oleji, vazelínou a chemikáliemi. Vězni jsou nuceni umývat se závadnou vodou, určenou k chlazení strojů, protože nemají možnost se po směně vysprchovat. Umývárna se sice nachází ve sklepních prostorách, ale koupání je zde zakázáno. Pokud se vězni chtějí pečlivě umýt, polévají se z ešusu vodou. Pokud se ovšem vůbec dostanou ke žlabu s vodou, kde připadá asi 3 cm prostoru na jednoho. Na umytí celé směny je určeno jen 10 minut.

Nedostatek místa je i v šatnách, které jsou též v podzemí věznice. Vězni jsou po příchodu do práce nuceni převléknout se do vlhkých propocených montérek a holinek, neboť v šatnách není ani topení, ani větrání.

Samotné kožní onemocnění není samozřejmě v rozporu s pracovní schopností vězňů. Často dochází k jejich přiotrávení unikajícím plynem a chemickými výpary. Odsávání nefunguje, čímž se plní dva účely: jednak se snižuje hluchost (i tak neúnosná), jednak se šetří elektrickou energií. Jediným odsávacím zařízením jsou plíce vězňů. Mnohdy stačí, poklekne-li vězeň k podlaze a během několika minut se zhroutí, nadýchaný jedovatých výparů. V létě je v hale nepředstavitelné dusno, v zimě pak chlad a všude nesmírné nánosy nečistoty, neboť při tempu výroby nezbývá již čas na úklid.

Vězni, kteří mají nárok na přídavek, jsou nuceni v tomto prostředí i jíst, aniž by se mohli předtím umýt.

Pro cca 130 vězňů na směně jsou k dispozici 4 záchody, z nichž minimálně jeden bývá ucpán.

Práce v sestavě

Práce v sestavě je kolektivní práce se všemi pozitivními, ale především negativními důsledky. Kolektivní charakter práce je zde zneužíván vedením věznice především k tomu, že vina za neplnění je úmyslně přenášena na nejméně fyzicky schopné pracovníky, které ostatní členové sestavy mají sami popohánět k maximálnímu výkonu pod neustálým tlakem zvyšovaných norem a strachu z potrestání.

Celou sestavu má na starosti odsouzený-seřizovač. Nováček, který přijde na pracoviště n.p. Preciosa, je nejprve zařazen do sestavy neplničů výkonových norem. Většinou se jedná o sestavy, pracující na zařízeních ve špatném technickém stavu - tzv. "likvidační sestava" - což ovšem neomlouvá pracovníky z neplnění. Po deseti až čtrnácti dnech práce v neplničské sestavě je nováček přeřazen do normální sestavy. Většinou v ní nahrazuje pracovníka, který odešel na svobodu, nebo byl přeřazen z trestu. Nový pracovník je vržen přímo do plného tempa sehrané sestavy, kde již nemá nikdo čas, aby mu radil nebo mu pomáhal. Mnohým nováčkům se stává, že nestačí nárokům na rychlost a přesnost a tak brání tempu sestavy, která obrací svou pozornost proti nim místo proti samotné podstatě nelidských podmínek.

Odpovědnost za celou sestavu nese seřizovač, který do jisté míry rozhoduje i o potrestání neplniče - tedy toho, kdo zavinil denní neplnění celé sestavy. Za dlouhodobé neplnění však nese kolektivní odpovědnost celá sestava bez ohledu na příčiny neplnění. Za příčinu bývá vždy označen nový pracovník, kterému se proto dostává neustálého bití od ostatních spolupracovníků. Bije ho za to, že vyrábí zmetky nebo nestačí tempu ostatních. Nikoho nezajímá, zda je fyzicky schopen zvládnout tuto práci. Často je vidět, jak nešťastníka celá parta vleče ke kýblu s vodou, do níž mu ponoří hlavu jen proto, že mu např. materiál upadl na zem. Seřizovačům je mlčky ponechána pravomoc své spoluvězně bit, mnohdy i gumovými hadicemi. Referenti tyto incidenty přehlížejí a považují je za prostředek, jak zajistit udržení tempa. V žádném případě nezasáhnou, když jeden vězeň napadne druhého proto, že nestačí tempu práce. Strach z neplnění normy, strach z toho, že nebude mít zajištěnou stravenku na celý měsíc a bude hladovět, strach ze šikanování a jiných trestů za neplnění dohání mnohé vězně k fyzickému napadání svých spolupracovníků. Tato nepřirozená situace výrazně podporuje deformace mezilidských vztahů,

dozorci se daří vytvořit z vězňů jakousi vlčí smečku.

Před polední přestávkou se váží výroba jednotlivých sestav. Přemelovači po jednom chodí k váze, kde se váží výroba: sestava, která nemá splněný odpovídající podíl denní normy, je odvedena do kanceláře. Před kanceláří mistrů a referenta režimu se vždy sejde několik sestav. Většinou nováčkové. Jednotlivě vcházejí dovnitř a zdůvodňují váznutí normy. Hledá se viník. Když je nalezen, ostatní odcházejí z kanceláře a viník projde tzv. "očistcem", který spočívá v domlouvání, kterého se účastní referent i mistři - civilní zaměstnanci se někdy chovají hůře než dozorcí. Po svačině odvádějí seřizovači do kanceláře vězně, kteří už fyzicky nemohou stačit tempu nebo vyrábějí zmetky. I jim je "domlouváno". Fyzicky vysilující práce a nedostatečná strava se odráží na většině vězňů. Většina z nich je silně podvyživena.

Vězni, kteří pracují v sestavě déle než rok, jsou vybíráni do kursů, které trvají asi čtvrt roku a po jehož ukončení se z nich stávají seřizovači odpovědní za chod sestavy a plnění norem. Bývají však často vyměňováni, protože je jen velmi málo takových, kteří dokáží udržet sestavu schopnou stálého plnění. Mnoho sestav doplácí právě na neschopnost těchto náhodně vybraných seřizovačů, absolvujících "rychlkurs".

Rozdělení pracovišť po oddílech

Válcová technologie - oddíly A, B, G, pracují na tři směny.

Rovinné broušení skla - oddíly H, K, L, pracují na tři směny.

Mačkárna - oddíl C, pracuje na tři směny. Na tomto oddíle jsou zařazeni též pracovníci z údržby a kotelny.

Stavba - oddíl D, polostřežené a volné komando. Pracuje na 1 směnu.

Nástupní oddělení - zde zůstávají jen ti vězni, kteří procházejí záučním kursem pro pracoviště VT a RB.

Válcová technologie - oddíly E, F, pracují na dvě směny, zejména vězni, mající zákaz práce v noci. Pracoviště "severní sál" - jsou zde i tzv. kombajny (poloautomaty).

Celkem je věznice rozdělena do 11 oddílů (včetně NO).

Na všech pracovištích jsou jednou za měsíc "pracovní aktivity" - vyhodnocování měsíčního plnění jednotlivců, které se konají v kinosále za přítomnosti vychovatele oddílu a pracovního referenta.

Účastní se jich i civilní mistři n.p. Preciosa.

Samospráva

Tak jako v ostatních NVÚ - kromě NVÚ III. NVS - existuje i v Minkovicích tzv. "samospráva". Její členy si samozřejmě nevolí odsouzení, nýbrž jsou dosazováni vychovatelem po předběžné konzultaci s bezpečnostním referentem NVÚ. Každý oddíl má vlastní samosprávu. Její členové jsou označeni páskou na pravém předloktí s vyznačenou funkcí, např. B - barákový, PB - pomocník barákového, P - pomocník. Vlastní samospráva se skládá ze šesti vězňů, na barácích, kde je nutno k udržení kázně jejich počet zvýšit, i z více vězňů.

Jak se dělá výběr adeptů pro samosprávu? Každý nově příchozí do oddílu projde pohovorem s vychovatelem, který probíhá v jeho kanceláři bez přítomnosti dalších svědků. Nejprve požádá vychovatel nováčka o jakousi spolupráci a neopomene jej upozornit na případné výhody z toho plynoucí. Většinou bývá slibováno zlepšení pracovního zařazení, přehlížení neplnění norem, možnost účasti na kulturních akcích, popřípadě balíčky navíc apod. Mnozí odsouzení na tuto spolupráci přistoupí. Pak se dostanou na seznam čekatelů, z něhož jsou dosazováni noví členové samosprávy místo těch, kteří upadli v nemilost nebo byli propuštěni. Značná část členů samosprávy se dostává domů dřív formou podmíněčného propuštění, které bývá mnohdy zapláceno donášením na spoluvězně. Proto se mnozí neštítí ničeho, jen aby se dostali do samosprávy.

Většina členů samosprávy v Minkovicích má sklon k homosexualitě, který jim jejich značná moc nad vězni napomáhá realizovat. V r.1979 musel být např. z tohoto důvodu odstraněn z funkce barákového vězeň Průcha, za jehož působení dosáhl počet homosexuálů na odd. B takřka 90 %, protože díky své autoritě a fyzickému násilí dokázal mnohé k homosexualitě donutit. Průcha dokonce pořádal v kulturní místnosti téměř veřejné homosexuální party, kterých se někdy zúčastnilo až 30 nahých vězňů. Později bylo zjištěno, že se těchto orgií účastnila většina členů samosprávy a mnohdy i zneužívali nejmladší vězně pod pohrůžkou či příslibem výhod. Situace se nezměnila ani po odchodu Průchy.

Členové samosprávy mají mezi ostatními vězni i své informátory, kteří společně napomáhají vychovateli v "úspěšném" převýchovném procesu. Díky informátorům má vychovatel přesný přehled o všem, co se

děje, o čem se kdo baví a co kdo plánuje. Tyto informace předává podle důležitosti dále bezpečnostním referentům. O skutečném životě na oddíle mají vychovatelé přehled jen díky svým informátorům, jejichž zprávy neověřují, přestože jsou mnohdy důvodem k potrestání. Tak mají důvěryhodní vězni neomezenou možnost vypořádat se se svými spoluvězni, když jim nechtějí v něčem vyhovět. Samospráva odpovídá za veškerý život na oddíle, který má oficiálně na starosti vychovatel. Za pořádek odpovídá konkrétně barákový, další členové samosprávy mají na starosti dohled nad plněním příkazů barákového a vychovatele. Samospráva přiděluje služby na úklid a do kuchyně či sledování televize a nad těmito akcemi dohlíží. Všichni členové samosprávy mají zároveň funkce i na pracovišti, kde pracují jako vedoucí seřizovači, sáloví, kontroloři a vážiči výrobků. Do určité míry je samospráva nedotknutelná, a to i v případě hrubého porušení vězeňského řádu. Napadne-li např. člen samosprávy jiného vězně, je to považováno za individuální potrestání. Pokud je tomu však naopak - a to i v případě, že se odsouzený jen brání před hrapením členem samosprávy - je proti odsouzenému zahájeno trestní stíhání. Toho je samozřejmě využíváno k vydírání vězňů. Práce vychovatele nemá nic společného s výchovou vězňů, ulehčuje si jí, jeho povinnosti vlastně vykonávají členové samosprávy a vychovatel je ve styku s odsouzenými jen jejich prostřednictvím. Přitom tyto funkce vykonávají většínou nejsprostší zločinci (vrazi již jen výjimečně). Protože vychovatel většinou nezná vězně osobně, členové samosprávy na ně vypracovávají dokonce i posudky. Dalším paradoxem je jistá preference stejných lidí jako v civilu, např. bývalým pracovníkům ministerstva vnitra nebo aparátu strany, odsouzeným za kriminální činy, jsou zde přidělovány takřka civilní funkce v účtárnách, skladech, prádelnách apod. Příslušníci SNV mlčky trpí týráním ostatních vězňů členy samosprávy, pokud nemá příliš drastický charakter a není nebezpečí následků, spojených s nějakým vyšetřováním nebo aférou. Tento postoj umožňuje vznik téměř organizovaných gangů vedených právě členy samosprávy. Ti dostávají automaticky stravenky na maximální porci, lístky na mléko a mimořádné balíčky, mnohdy dokonce mimořádné návštěvy a bývají jim povolovány i vycházky na několik hodin. Díky své beztrestnosti se mohou zabývat šmelinou a mají možnost získávat potraviny přímo z kuchyně nebo ze skladu, a to z přidělů pro ostatní vězně. Nikdy za to však nebývají trestáni.

Dostane-li se jejich moc do spojení s přirozenou agresivitou,

již se mnozí vyznačují, baví se bezdůvodným fyzickým týráním vězňů a šikanováním tak, že některé z nich dohání až k sebevražedným pokusům. Mnozí z nich zacházejí s ostatními vězni ve své horlivosti hůře než někteří dozorcí.

Pro nedostatek ubytovacích míst, vzniklý soustavným překračováním kapacity věznice, musely být v některých případech zrušeny i kulturní místnosti, které byly přeměněny v ložnice samosprávy. (Toto opatření bylo opět zrušeno.) V těchto místnostech byly ponechány televizory, jejichž monopolními vlastníky se tak stali členové samosprávy, popřípadě jejich oblíbenci. Aby členové samosprávy měli více času na dozor nad oddílem, zajistili si pro své ložnice jakési sluhy, kteří jim uklízejí a posluhují. Tento stav byl výrazný především na oddílech A, B, G a K. Tímto opatřením se ještě zvýraznila preference samosprávy, jejíž členové byli dříve umístěni jednotlivě po ložnicích s ostatními vězni. Po zřízení jejich samostatných ložnic převzali dohled na ostatních ložnicích jejich velitelé. Zřízení samostatných ložnic pro členy samosprávy mělo pro ně i další výhody. Mohli si zvat na svou ložnici vězně k homosexuálním večírkům, a pak je za projevené sympatie zvýhodňovali před ostatními odsouzenými. Přestože vychovatelé oddílů o tom věděli, nepodnikli žádné kroky k nápravě. Situace se nejednou natolik vyhrotila, že muselo dojít k zásahu bezpečnostních referentů a náčelníka věznice, který byl např. v roce 1980 nucen přeřadit z oddílu B poručíka Burdu. Jeho podporování homosexuálních orgií a terorizování vězňů cikánského původu dosáhlo totiž takové míry, že proti němu bylo nuceno zakročit samo vedení NVÚ Minkovice. Zápis ze schůze je založen v dokumentaci místní organizace strany. Aféra propukla naplno, když vyšlo najevo, že odsouzený Žáček, který po převozu do vězeňské nemocnice na Pankráci spáchal v depresivním stavu sebevraždu, byl předtím pohlavně zneužíván samosprávou a dalšími vězni, a to s vědomím vychovatele.

Denní rozvrh

Protože se v Minkovicích pracuje převážně na tři směny, je dle toho upraven náčelníkem NVÚ též denní rozvrh. Ten spolu s plánem činnosti na celý týden a s některými vybranými body z řádu věznice je vystaven na všech chodbách oddílu. Podle tohoto rozvrhu se řídí samospráva a organizuje podle něj život oddílu;

Denní směna:

4,30 budíček
4,45 snídane
5,15 příprava do zaměstnání a úklid
5,30 nástup do zaměstnání
6,00 začátek pracovní doby
9,15 - 9,25 sčítání vězňů na pracovišti
14,00 konec pracovní doby
14,20 odchod ze zaměstnání
14,30 osobní prohlídka odsouzených
15,00 oběd
16,00 - 16,30 nástup a sčítání odsouzených (někdy trvá i přes hodinu)
16,30 - 17,30 osobní volno (vyplněné úklidem oddílu)
17,30 večeře
18,30 konec výdeje večeře
18,30 - 20,30 osobní volno (vyplněné úklidem oddílu a sledováním televize vybraných odsouzených)
20,30 příprava na večerku a úklid
21,00 vyhlášení večerky, po níž členové samosprávy obchází ložnice, kontrolují úklid a složení svršků. Po kontrole zhasínají světla.

Odpolední směna:

7,00 budíček
7,10 příprava na sčítací prověrku
7,15 nástup na sčítání
7,15 - 7,45 sčítání
7,45 snídane
8,15 osobní volno (vyplněné většinou pořadovou přípravou, pochodováním nebo brigádami), vydávání pošty
12,00 oběd
13,00 příprava do zaměstnání a úklid
13,30 odchod do práce
14,00 začátek pracovní doby
15,30 - 15,40 sčítací prověrka na pracovišti
22,00 konec pracovní doby
22,30 osobní prohlídka odsouzených
22,45 večeře pro odpolední směnu
23,00 večerka

Odpolední směna jí večeři po návratu z práce potmě na ložnicích, neboť se nestačí najíst do 23. hodiny, kdy se zhasíná světlo. Ovšem i po vyhlášení večerky mnozí vězni ještě dělají rajony až do 24,00 hodin, neboť na chodbě a WC se svítí. Jsou tak okrádáni o hodinu spánku, na niž mají podle řádu právo. Náhradní spánek neexistuje ani v případě různých povinných akcí, jako je třeba škrábání brambor pro kuchyni, kterého se účastní i pracovníci z odpolední směny již od 4,00 hod. V některých případech se již náhradní spánek poskytuje. Realizace tohoto práva v tak hlučném prostředí je ovšem zcela iluzorní.

Noční směna:

15,30 budíček a nástup na oběd

16,00 sčítací prověrka

16,30 - 18,45 osobní volno (úklid, pohovory s vychovatelem, výdej pošty, kulturní pořad dle rozpisu)

18,45 příprava na večeři

19,00 večeře

19,30 osobní volno

21,00 příprava do zaměstnání, úklid

21,30 nástup do zaměstnání

22,00 začátek pracovní doby

2,00 sčítací prověrka na pracovišti (trvá po dobu svačiny)

6,00 konec pracovní doby

6,20 odchod z pracoviště

6,30 osobní prohlídka

6,40 výdej snídaně

7,15 sčítací prověrka

7,30 spánek

Ve dnech pracovního volna je denní režim upraven takto: pokud není pracovní sobota, mají vězni budíček o hodinu později. Jinak dopoledne probíhá tzv. generální úklid všech prostorů a okolí a brigády v objektu NVÚ (např. čištění sklepů, přebírání brambor, odklizení sněhu, nakládání odpadků nebo sutě po opravách). Pak následuje prohlídka a bodování. V neděli se promítá v kinosále film. Jinak je režim upravován dle pokynů vychovatele.

Plán činnosti na celý týden:

Na chodbách je vyvěšen plán činnosti, který sestavuje vychovatel (samospráva) a schvaluje náčelník výchovy. Plán obsahuje nařízené a povolené akce pro odsouzené, např.:

- Pondělí - pořadová příprava, sledování televize pouze pro držitele odznaku "Vzorný pracovník" (= výběr)
Úterý - socialistická akademie - přednáška
Středa - pořadovka, pracovní porada seřizovačů, televize (dle výběru samosprávy)
Čtvrtek - socialistická akademie, školáci ZDŠ
Pátek - pořadovka, sledování televize (pro výběr)
Sobota - generální úklid, sportovní odpoledne, promítání filmu v kinosále (buďto povinná účast nebo pouze pro vybrané), večer sledování televize (výběr), koupání
Neděle - poslech rozhlasové stanice Hvězda, sledování televize, sportovní odpoledne. Odpoledne osobní volno, večer sledování televize.

Třeba ovšem podotknout, že převážná část kulturních pořadů se netýká všech odsouzených. U každého povoleného programu televize, rozhlasu či promítání filmu je poznámka "výběr". To znamená, že nárok na sledování filmu či televize mají pouze ti odsouzení, kteří jsou zařazení do I. diferenciacní skupiny. Někdy bývá tento výběr upřesněn: pouze pro nositele odznaku "Vzorný pracovník", nebo pro odsouzené, činné v KVP (= kulturně výchovná práce). Výběr v podstatě spočívá především na libovůli členů samosprávy, kteří dohlížejí nad jeho dodržováním a mnohdy jej provádí sami bez zásahu vychovatele.

Noční směna nastupuje do práce již v neděli večer. Proto je pro ni vyhrazen náhradní spánek v době od 13.00 do 16.00 hodin - tedy do sčítací prověrky.

Směnnost vypadá asi takto: po ranní směně nastupují vězni na noční a po ní na odpolední. To znamená, že končí-li práci v sobotu, nastupují pak v neděli na noční, která končí opět v sobotu ráno. Tak pracují takřka nepřetržitě. Tak je možné, že odsouzení pracují až 28 směn v měsíci.

Služby na oddílech

Na oddílech je zřízena stálá služba, v níž se střídají odsouzení

podle pracovních směn, vždy v době osobního volna. Služba má za úkol především vyhledávat nástup na jednotlivé akce podle rozpisu v denním řádu, popřípadě podle pokynů členů samosprávy a příslušníků SNV. Služba má obdobný charakter jako služba dozorčího roty či baterie na vojně.

Dozorčí službu konající vězeň je označen po dobu služby žlutou páskou, na níž je označení oddílu (např. D.S. - B.). Povinností služby je neprodleně hlásit veškeré závady na oddíle samosprávě. Vězeň, konající tuto službu, si nesmí po dobu dvou hodin sednout, po dvou hodinách je vystřídán. Nastoupí-li odsouzený po odpolední směně do služby ve 23,00 hodin, předává službu v 1,00 hod. Kdysi vyšel sice rozkaz náčelníka NVÚ, že vězeň vykonávající noční službu na oddíle nesmí jít po službě na brigádu a má mu být poskytnut alespoň minimální náhradní spánek. Ve skutečnosti to vypadá tak, že odsouzený přijde dejme tomu z odpolední směny a ve 23,00 hod. nastoupí službu dozorčího oddílu. V 1,00 hod. si jde po vystřídání lehnout. Ovšem může se stát, že ve 4,00 hod. je vzbuzen a odveden na škrábání Brambor do kuchyně. V takovém případě - a není jich málo - spí tedy odsouzený pouze 3 hodiny.

Dalším záporem těchto služeb jsou noční prohlídky. Kolem 1,00 hod. ráno prochází oddíly kontrola, kterou provádějí referenti režimu - dva až tři - provázení příslušníky vnější ochrany. Jedná se o dva příslušníky se psem. Při jejich nočních pochůzkách dochází často k napadání a týrání vězňů, plnicích v té době povinnosti dozorčího. Záminkou k napadení bývá zjištěný - buď skutečný nebo fiktivní - nepořádek na oddíle, za nějž dozorčí zodpovídá (má dohlížet na úklid prováděný určenými odsouzenými a kontrolovat jej průběžně). Nevýhodou dozorčího je to, že zůstává na chodbě sám a dozorcí jej mohou napadat beze svědků. Vtáhnou jej do umývárny nebo na WC, kde jej bijí. Často používají ke své kratochvíli i psy, které psovodí na vězně-dozorčího štvou. Nechají jim sice košík, ale přesto není nic příjemného, když vás vlčák úderem košíku do obličeje nebo do prsou povalí na zem. Mnohdy dochází od úderu košíku (chrániče) i k úrazům. Protože tato kontrola spojená s terorizováním dozorčích je všeobecně známým faktem, samospráva zařazuje právě do těchto nočních služeb - mezi 1,00 a 3,00 hod. - vězně, kteří se jí odmítají podříditi nebo jsou některému členovi samosprávy nesympatičtí. Mnohdy zasahuje v tomto smyslu do rozdělování nočních služeb sám vychovatel. Vzniká tak jakási tichá dohoda, jejímž výsledkem je zařazování pře-

devším politických vězňů do těchto nočních služeb. Nejčastěji to byli: Havelka, Cibulka, Wolf, Tarhaj, Ocásek, Ludín, Rais.

Všichni vězni samozřejmě do služeb zařazování nejsou. Nejsou do nich zařazování vězni v I. diferenční skupině, dále v II. A diferenční skupině a seřizovači. Služby se týkají pouze vězňů, spadajících do diferenčních skupin II.B a III. Tím se počet vězňů, chodících do služeb, snižuje asi na 100 na oddíl. O to však chodí častěji.

Diferenciace vězňů

Odsouzení na oddílech jsou rozdělení do několika diferenčních skupin: I, II.A, II.B a III. (na příkladu oddílu B). Vězni zařazení v I. DS se mohou do této skupiny dostat až po odpykání třetiny trestu, jestliže plní výkonové normy po celý rok minimálně na 110 % v nejvyšší kvalitě a vzorně dodržují vězeňský řád. Tito vězni mají zároveň odznak "Vzorný pracovník", který je jim udělen po splnění individuálních závazků. Předpokladem je mj. i odběr denního tisku. Nevadí, je-li takový vězeň odsouzen za příživnictví, důležité je, že v NVÚ poctivě pracuje a není kázeňsky trestán. Jakmile je ale odsouzený kázeňsky potrestán, okamžitě je přeřazen do skupiny II.B. Ve skupině I. je okolo 15 vězňů, kteří získali přízeň vychovatele různým způsobem a mají nárok na nejvyšší výhody.

Balší skupinou je II.A. V té je okolo 30-40 odsouzených. Počet kolísá vlivem kázeňských trestů nahoru a dolů. Tito vězni nemají ještě splněny závazky, ale mají podobné výhody jako skupina I. Podmínkou zařazení do této skupiny je odběr denního tisku a bezúhonnost. Ani tato skupina nemá omezené nákupy jako ostatní vězni.

I. skupina má možnost koupit si týdně až 5 balíčků tabáku nebo krabiček cigaret. II. skupina má nárok pouze na 4 balíčky tabáku týdně. Vězni ze skupiny I a II A se mohou přihlásit do různých zájmových kroužků. Obě skupiny jsou zvýhodněny i tím, že nemusí chodit na různé brigády, škrábání brambor a do služeb. Obě skupiny chodí na většinu filmových představení, mohou sledovat všechny povolené televizní programy a za svou příkladnou morálku jsou různě odměňovány. Mají např. nárok na příjem balíčku jednou za tři měsíce a dostávají i finanční odměny. Jde zhruba o 50,- Kčs měsíčně. Polovina je jim ukládána na konto, druhou dostávají jako přilepšení ke kapesnému. Předpokladem získání finanční odměny je plnění individuálního

závazku a vzorné chování. Bez pracovního závazku se vězni nemohou dostat do I. a II.A skupiny a nemají nárok na odměnu, i když plní výkonovou normu jako ostatní.

Další skupinou je II.B. Tam jsou zařazováni ti vězni, kteří jsou kázeňsky trestáni, neplní pracovní normu, nebo výkonovou normu plní, ale neodebírají denní tisk, takže nestačí ani jejich vzorné chování k zařazení do I. nebo II.A skupiny.

Vězni, zařazení do skupiny II.B, kterých je asi 90, mají zakázanou účast na veškerých kulturních akcích - kromě těch, které jsou povinné. Nemají právo na sledování televize, filmového představení, jsou stavěni do služeb a využíváni na různé brigády a škrábání brambor. Tato skupina má nárok pouze na nákup tabáku, a to maximálně na 3 balíčky týdně. Cigarety má zakázané.

III. diferenciatní skupina je přednostně využívána na různé brigády, nemá nárok na zakoupení tabákových výrobků.

Denní a příležitostné osobní prohlídky

Denně jsou vězni po příchodu z pracoviště podrobováni osobním prohlídkám. Příslušníci SNV kontrolují obsah plátěných mošen a hmatem kontrolují, zda odsouzení neskrývají něco pod oblečením. Namátkově je vybíráno několik vězňů k zevrubné prohlídce. Vždy se jedná o 15 - 20 odsouzených, kteří jsou odvedeni do kinosálu a musí se postavit nazí na pódium před promítací plátno. Jednotliví příslušníci poté prohledávají součásti oděvu, které pak hází na podlahu. Drastického charakteru nabývají tyto prohlídky v zimních měsících, kdy je sál nevytopený. Prohlídka trvá zhruba 20 minut a provádí ji 4 až 5 dozorců. Jsou na ni vybíráni zpravidla stále stejní vězni, např. Petr Cibulka byl z 28 pracovních dnů na osobní prohlídce 25 x. Jiří Wolf byl podrobován této prohlídce denně.

Příslušníci zabavují při prohlídce vše, co "není povoleno" útvarem. Většinou se jedná o ručně vyrobené zapalovače, tabatěrky, ale i o fotografie rodinných příslušníků a soukromou korespondenci (po přečtení ji vězni musí správně odevzdat ke zničení), různé oděvní součástky atd. Po skončení prohlídky si dozorcí ponechávají na kinosále jednoho vězně a ostatní propouštějí na oddíl. Poslední vězeň je poté podroben šikanování (nutí jsj sbírat papíry a nedopalky, uráží ho apod.), kterým ho mnohdy chtějí vyprovokovat k tomu, aby se bránil. V podstatě jde o

jakousi kratochvíli sadistického ražení. Výše uvedení - Wolf a Cibulka - bývali k těmto "hrám" vybírání dosti často.

Samotný postup této prohlídky, během níž se dívají příslušníci SNV odsouzeným i do konečnicku, je spíše systematickým ponižováním než praktickou prevencí. Již výběr kinosálu, který se sice hodí velmi dobře pro tento absurdní "striptýz", a nikoli pro prohlídku, svědčí o zvrácených představách o humoru.

Příležitostné osobní prohlídky se provádějí pravidelně před různými výročími: ať jde o výročí srpna 1968 či únorových událostí, 1. máje, o vánoce nebo velikonoce. Tyto prohlídky mají charakter masové razie, při níž všichni příslušníci SNV prohlížejí systematicky všechny odsouzené po oddílech a také veškeré objekty.

Vězni jsou vyhnáni nazí na studené chodby, kde čekají, až bude prohlédnut ubytovací prostor a jejich svršky. Mezi tím probíhá prohlídka osobních věcí a kavalců. Když se vězni vrací na ložnice, brodí se spouští, kterou po sobě zanechali příslušníci SNV. Ti společně s příslušníky vnější ochrany praktikují prohlídku takovým způsobem, že vysypávají obsah skříněk a nočních stolků na ošetřovně na jednu hromadu, rozbíjejí sklenice apod. Mezi prádlem je rozdrčené mýdlo, pasta na zuby, jídlo, osobní fotografie a korespondence. Mnohé předměty jsou naprosto znehodnoceny, ložní prádlo špinavé, slamníky roztrhané.

Kázeňské tresty a odměny

Mezi kázeňské tresty patří důtka, zákaz kulturní činnosti, snížení kapesného, zakáz balíčku, umístění na uzavřené oddělení (v mimo-pracovní době, celodenní umístění), samovazba, umístění do zvláštního oddělení. Poprvé dostává odsouzený důtku vychovatele. Při dalším provinění následuje zákaz kulturní činnosti na 1-3 měsíce. Další formou trestu je snížení kapesného o 10-80 % (nyní o 25-75 %). (Plné kapesné činí zhruba 120,- Kčs!)

Jedná-li se o závažnější přestupek, je odsouzený potrestán umístěním na uzavřeném oddělení, a to buď po pracovní době, celodenně či izolovaně v samovazbě. Vychovatel může vězně potrestat i zákazem přijetí balíčku na půl roku. Jedná se o balíček do váhy 2 kg, na který mají odsouzení nárok jednou za 6 měsíců. Důtka je zpravidla udělována za přečiny jako nedostatečně oholený obličej, nesplnění denní normy či utržený knoflík na košili. Za totéž však může být vězeň potrestán

všemi druhy trestů včetně samovazby. Proti druhu a výši trestu není odvolání.

Zákaz zájmové činnosti se uděluje za opětovné neplnění denní normy. Zákaz přijetí potravinového balíčku se uděluje za nesplnění měsíční normy. Mnoho odsouzených, umístěných na uzavřeném oddělení, je trestáno kromě porušování vězeňského řádu a neplnění normy také za čichání a pití éteru, za rvačky či nesplnění příkazu vychovatele či samosprávy. Pokud se míjí kázeňské tresty účinkem, podává náčelník NVÚ okresnímu soudu žádost o přeložení odsouzených do vyšší NVS - v tomto případě do III. NVS ve věznici Valdice a nyní i na Mírov. Do doby soudu je provinilec umístěn trvale na uzavřeném oddělení.

Uzavřené oddělení - tresty na OVKT

Na oddělení výkonu kázeňských trestů se odpykávají tři typy trestů;

- 1/ Umístění na uzavřeném oddělení po pracovní době. To znamená, že odsouzený chodí normálně do práce, ale z pracoviště místo na oddíl je odváděn do cely.
- 2/ Umístění na uzavřeném oddělení celodenně. V tomto případě je odsouzený umístěn na cele pro tři osoby a dostává pouze poloviční dávku stravy.
- 3/ Umístění do samovazby. Odsouzený je umístěn v izolované cele sám, dostává též poloviční dávku stravy. Stejně jako při celodenním umístění na UO nesmí mít u sebe knihy, psací potřeby ani noviny.

Všichni vězni, umístění celodenně na UO nebo v samovazbě musí za dny tam strávené zaplatit NVÚ výdaje za své věznění! Jde o 28,- Kčs denně (nyní už 50,- Kčs), které NVÚ strhává z platu.

Vychovatel má pravomoc udělovat tyto tresty: do 15 dnů umístění na UO ~~nebo 5-dní-samovazby~~ po pracovní době, 5 dní celodenního umístění na UO nebo 5 dní samovazby. O vyšším trestu rozhoduje náčelník NVÚ, který má pravomoc potrestat odsouzeného až 30 dny samovazby. Podle předpisu ministerstva spravedlnosti nesmí být odsouzený po odpykání 30 dnů samovazby znovu vzápětí potrestán stejným trestem, ani nesmí být potrestán najednou více než uvedenými 30 dny. Řeší se to tak, že odsouzený je na dva dny propuštěn a pak znovu umístěn na UO.

Cela, kde vykonávají trest odsouzení potrestaní umístěním na UO po pracovní době, je dosti velká. Zhruba 5x3 m. Je vybavena dvěma pevnými pryčnami z dřevěných desek, které slouží místo slamníků a jednou

sklápěcí. Stěny jsou hrubě omítnuté, aby nebylo možno na ně psát. V rohu cely je umístěn otevřený záchod, sloužící též jako umyvadlo ("francouzák"). Okno o velikosti 50x50 cm, které má sloužit k větrání, je většinou uzavřeno a otevírá se pouze zvenčí. Cely jsou proto vlhké a chladné. Topí se v nich pouze v zimních měsících - a to jen 2 dny v týdnu! V těchto dnech je pouštěno topení pouze na několik hodin, takže většina vězňů již po několika dnech onemocní, což je součástí zostřeného trestu na UO. Pokud však horečka nedostoupí až ke stavu blouznění, neposkytuje se lékařská pomoc. Na jaře a na podzim se netopí vůbec, teplota je tedy takřka stejná jako v zimě. Přes den se na celách nesvítlí, takže je zde stálé přitnutí. Po setmění se rozsvěcují 40 tiwattové žárovky pouze v době vydávání jídla a přípravy na večeřku. Na celém UO je zákaz kouření, čtení, odpočinku na lůžku (v době od budíčku do večeřky), i sezení.

Na celodenním úseku UO mají kobky rozměry 4x3 metry. Na samovazbě 4x2 metry. Mimo podmínek, které jsou na celém UO stejné, jsou vězni na CUO a samovazbě každých 14 dní stříhání dohola a oproti odsouzeným, umístěným na UO po pracovní době, mají nárok pouze na poloviční dávku stravy. Strava - podávaná samozřejmě bez jakéhokoli masa, mléka, másla či zeleniny - má mít údajně hodnotu asi 3,50 Kčs na den! (Normální dávka pro vězně činí podle oficiálních údajů NVÚ potravin v ceně 7,- Kčs denně, ve skutečnosti nemá ani tuto hodnotu!)

Příklad jídelníčku na samovazbě a CUO:

Snídaně; kávová náhražka z obilnin (asi 1 dcl) a 100 g chleba.

Oběd; dva knedlíky s omáčkou nebo 100 g suchých brambor.

Večeře; 50 g rizota.

Možnost obstarání jiného jídla neexistuje. Pokud jde o stravu a podmínky na zdejším UO, jsou obdobné jako ve všech ostatních NVÚ v ČSSR.

Vězni umístění na UO po pracovní době vycházky nemají. Vězni umístění na CUO a samovazbě jsou vyváděni na vycházku jednou za 10 dnů, nyní každý pracovní den, a to asi na 15 minut. Vycházky se konají na oploceném prostranství. Vězni chodí v kruhu o průměru 30 m s rukama za zády. Je zakázáno hovořit, sbírat ze země jakékoliv předměty (většinou jde o nedopalky).

Při nástupu na UO smějí mít vězni u sebe pouze kartáček a pastu

na zuby, mýdlo, ručník a kapesník. Tyto předměty si ukládají do skřínky umístěné před celou. Ve skřínce mají uloženy též dvě deky, které si mohou vzít až před večerkou. V pravomoci dozorců je odebrat za trest (třeba z rozmaru) jednu deku. Při vstupu na UO se vězni podrobují důkladné osobní prohlídce, svlečení donaha. Příslušník SNV kontroluje i ústní dutinu a nahlíží do konečnicku. Vězni musí udělat dřep, aby se zjistilo, zda nemají v konečnicku uschované nějaké předměty (psací potřeby, tabák, sirky apod.) a ukázat chodidla; při tomto rituálu musí rovněž roztahovat prsty, zvedat přirození apod. Místo svých svršků obdrží pro pobyt na UO vyřazené zelené hadry. (Ke konci roku 1980 byly zavedeny teplákové soupravy jako ve vazbě.) Odsouzení umístění na UO po pracovní době prodělávají tuto proceduru při každém návratu z práce na UO. Je zakázáno spát ve stejnokroji, přestože mrzne, odsouzení nesmí spát ani v pyžamu (v VOMPD mohou), pouze ve spodkách a košili. Ponožky jsou též zakázané.

Denní režim:

4,00 budíček (vězeň vynese na chodbu deky a uloží je do skřínky, z ní si vezme stejnokroj)

4,15 snídaně

12,00 oběd

12,30 vycházka (pokud od poslední uplynulo již 10 dní)

20,00 večerka

Koupání se provádí jednou za 10 dní. Teplá voda většinou neteče, nanejvýš vlažná, nebo studená (součást trestu). Prádlo se vyměňuje jednou týdně (ručník, košile, spodky). I v zimě se fasují pouze krátké spodky. Několikrát denně jsou na celách UO prováděny namátkové kontroly - minimálně 2x, 3x denně - při nichž se musí vězni vysvléci donaha. K prohlídce konečnicku používají dozorcí gumových rukavic (toto již přestalo).

Výkon kázeňského trestu na UO je již ve své podstatě nehumánní, lze jej s klidným svědomím kvalifikovat jako zločin proti lidskosti (týrání hladem a zimou, psychický tlak, soustavné šikanování a fyzické týrání). Jídlo, které na CUO a samovazbě dostávají odsouzení, naprosto nestačí ani k zahnání hladu, o jeho složení ani nemluvě. Časté jsou i pokusy o sebevraždu. Vězni na UO slouží za objekt pro ukájení sadistických choutek příslušníků SNV. Nejproslulejším dozorcem v tý-

rání odsouzených na UO v Minkovicích byl v letech 1979-1980 strážmistr Slavíček, později ppor. Procházka, ppor. Bulíř a por. Ježek. Na tomto UO byl též sadisticky ztýrán odsouzený Slovjak majorem Starým, zástupcem náčelníka NVÚ, který mu ranou pěstí prorazil ušní bubínek. Oblíbenou obětí výše uvedeného strážmistra Slavíčka byl v té době odsouzený Dušan Sivák (nyní v NVÚ Valdice). Při své službě mu nosil jmenovaný dozorce ešus s jídlem až na celu. Násilím jej nutil, aby jedl z ešusu vkleče jako pes. Stejně brutálně zacházel strážmistr Slavíček na UO i s dalšími vězni. Fyzicky terorizoval a bil jmenovitě odsouzené: Kuruce, Cibulku, Ludína, Picka, Suchého, Wolfa a mnoho dalších, kteří prošli tímto peklem.

Za referenty režimu, kteří si krátí dlouhou chvíli ve službě bitím vězňů, nezůstávají pozadu ani vychovatelé, kteří si chodí do podzemních cel UO (staré cely, kde je nyní pracoviště zvl. oddělení) "pohovořit" se svými svěřenci. Nejčastěji to byli poručík Burda a kapitán Krištof, náčelník výchovy a náčelník pracovní výchovy. U mnohých odsouzených dochází pod vlivem nesnesitelných podmínek a stálého bití k depresivním stavům.

Dostí zvláštním způsobem probíhá na UO i výdej stravy. Jídlo, které se podává v ešusech do cel okénky ve dveřích, nestačí vězni sníst, neboť po několika minutách na nich dozorcí vymáhají prázdný ešus. Okénka ve dveřích, pokrytá zaschlými omáčkami, slouží jako servírovací plocha pro veškeré jídlo, i tzv. studené večeře a přídavky (kousky salámu, špeku, sýra). Jídlo nosí a vydávají náhodně vybraní vězni spolu s dozorcí. Jedni ani druzí si předtím nemyjí ruce a neprošli pochopitelně žádnou prohlídkou, která by je opravňovala k manipulaci s jídlem. Mnohdy nedostanou vězni ani lžice. Stalo se tedy zvykem, že vězni vyklápějí obsah šálek na podlahu, aby prázdný ešus mohli včas vrátit, a pak jí ze země rukama. V opačném případě by zůstali o hladu.

Na vycházku dostávají vězni boty vyrobené v 50. letech a od té doby nošené generacemi vězňů. Protože ponožky nosit nesmí a většina odsouzených trpí kožními chorobami, jsou následky jasné.

Během zimy nechávají dozorcí u cel otevřená okna, rohová cela (č. 16) má okno otevřené celou zimu. Je určena pro zvláštní případy (odmítači, političtí vězni), účinek je zvýšen nedalekým větrákem, takže vězeň je v neustálém průvanu, do cely sněží a voda v ní zamrzá. V

tomto prostředí je spánek vyloučen, vězeň se musí pohybovat, aby nezmrzl.

Často se účastní týrání vězňů na UO i psovodi, kteří štvou ovčáky na vězně. To se stává především tehdy, přijdou-li příslušníci SNV do služby opilí.

Mnohdy - hlavně v případě politických vězňů - jsou odsouzení dlouhodobě drženi na UO jen pod libovolnou záminkou. Jiří Wolf byl tak na příkaz (či žádost) ministerstva vnitra, které nemá oficiálně žádnou pravomoc k zásahům do činnosti NVÚ a SNV, držen dlouhodobě v zostřené izolaci. Teprve když byl jeho stav po stránce fyzické i psychické naolik vážný, že vedení NVÚ začalo mít obavy ze skandálu, byl přemístěn ze samovazby na CUO (tehdy vážil pouhých 46 kg), odkud byl přemístěn na zvláštní oddělení.

Zvláštní oddělení

Umístit odsouzeného na ZO je v pravomoci náčelníka výchovy nebo zástupce náčelníka NVÚ. Podpis náčelníka NVÚ je pouhou formalitou. Každý vězeň, který má být umístěn na CUO nebo samovazbě, popřípadě na ZO, musí dle předpisu projít zvláštní zdravotní prohlídkou, která má zjistit, zda je po zdravotní stránce schopen tohoto trestu. Tato prohlídka je samozřejmě pouze formální. Jsou časté případy, kdy byl umístěn na samovazbu, CUO vězeň v horečkách či po operaci ledvin. Obdobně vypadá prohlídka před umístěním na ZO. Vězeň čeká v čekárně a příslušník SNV, který ho přivedl, jde dovnitř předložit lékaři k podpisu kázeňský lístek. Lékař, major MUDr. Pavel Peniška, aniž by vězně viděl, schválí jeho umístění na ZO a tím mnohdy zpečetí jeho osud.

Denní rozvrh na zvláštním oddělení

3,45 budíček (současně snídaně)
4,00 odchod na pracoviště
4,15 začátek pracovní doby
12,00 oběd
16,00 konec pracovní doby
20,00 večeře

Před každým odchodem z práce a do práce jsou vězni ze ZO podrobeni důkladné osobní prohlídce (stejně jako v UO).

Ubytování jsou v oddělených celách na OVKT na celách pro 4 osoby. Pracovat odcházejí do sklepení pod oddílem A, do bývalých samovazeb, které musely být z hygienických důvodů uzavřeny. Na tomto pracovišti se netopí ani v zimě. Tito vězni ze ZO dostávají normální dávku stravy a pokud plní normu na 100 %, dostávají i přídavek č. 1 (zhruba v hodnotě 1,- Kčs), např. 1 vajíčko, 30 g medu, 70 g špeku nebo salámu. Na stravenku č. 2 a 3 nemají nárok.

Vězni pracují po dvou v malých kobkách, kde je vlhko a zima a kde jsou stále ohrožováni potkany a krysy, které vylézají ze záchodů ("francouzáků"). Mnoho vězňů bylo na tomto pracovišti pokousáno (např. Ferenc, Ludín, Sivák, Wolf). Vězni na ZO pracují od 4,00 hod. ráno do 16,00 hod. - tj. 12 hodin denně! Samozřejmě i v sobotu. Pokud neplní výkonovou normu, nejsou trestáni, jelikož další - vyšší - trest v rámci NVÚ již neexistuje.

Všichni odsouzení na ZO čekají s jistotou, že budou po odpykání tohoto kázeňského trestu přemístěni na žádost náčelníka NVÚ do věznic III. NVS; do Valdic. Jsou výjimky, kdy jsou do ZO umísťováni odsouzení, kteří se za měsíc vracejí zpět na svůj oddíl.

Vězni na tomto pracovišti pracují pro n.p. Plastimat se sídlem v Liberci. Skládají dohromady držadla k taškám z umělé hmoty. Norma je vysoká, tempo práce vyčerpávající, zejména dohánění mnohadenních prostojů, způsobených v dodávce materiálu.

Jde o jediné oddělení, kde nemají odsouzení právo odebírat denní tisk, takže jsou naprosto izolováni od vnějšího světa. Pokud některý z nich odmítne pracovat, je umístěn na samovazbu a pokud odmítá 5 až 6 dnů za sebou nastoupit do práce, je proti němu zahájeno trestní stíhání pro maření výkonu úředního rozhodnutí (buď přečin podle § 7d, z.č. 150/69 Sb. nebo tr. čin podle § 171/1c, se sazbou až pět let vězení). To se ovšem netýká pouze vězňů ze ZO, nýbrž všech. Tresty v tomto případě bývají v rozmezí od 3 měsíců do 1 roku.

Podávání stížností

Stížnosti podávané dozorovému prokurátorovi

Odsouzení mají právo podávat stížnosti dozorovému prokurátorovi, který je povinen do 48 hodin přijet do NVÚ a projednat je s dotyčným odsouzeným. To se týká stížností na poměry ve věznicích a porušování práv odsouzených. Skutečnost je však taková, že každý vězeň, který

si chce podat takovou stížnost, musí počítat s neúspěchem. Stížnosti jsou útvarem zásadně zadržovány. Vězni, kteří chtějí mermomocí s dozorovým prokurátorem hovořit, se musí objednat prostřednictvím svého vychovatele, který jim dá vyplnit formulář, v němž musí být vyplněny především důvody, proč vězeň žádá o rozhovor. Dozorový prokurátor z prokuratury v Liberci dochází do NVÚ zhruba jednou za dva měsíce, kdy jsou k němu předvedeni žadatelé. Rozmluva, která by měla logicky a dle předpisů probíhat beze svědků, probíhá za přítomnosti příslušníků SNV, proti nimž je stížnost namířena. Tím se jakákoliv stížnost stává pro dotyčného nebezpečnou a záminkou k dalšímu šikanování. Stížnost vězně, který si stěžuje na zacházení v NVÚ - bití, šikanování apod. - je sepsána nikoli ve formě protokolu, nýbrž poznámek, které si prokurátor dělá tužkou na kus papíru. Tyto poznámky předá po skončení rozhovoru vedení útvaru k prověření, případně k vyřízení. Odsouzenému je však prokurátorem sděleno, že jeho stížnost bude přešetřena. Dotyčný bývá v nejbližších dnech bezdůvodně přeřazen do takové pracovní sestavy, kde je záruka, že nebude plnit výkonovou normu. Vytváří se tak podmínky pro jeho potrestání pod záminkou neplnění, které je však fakticky odvetou za podanou stížnost. Stěžovatel se od tohoto dne stává i jinak terčem pro všechny příslušníky SNV, kteří využijí každé záminky, aby jej potrestali za jakoukoliv maličkost umístěním v CUO nebo v samovazbě.

Po takové zkušenosti většina odsouzených pochopí, že stížnosti dozorovému prokurátorovi jsou nesmyslné a neúčelné, že jimi pouze popudí ještě více vedení NVÚ proti sobě, aniž by měli naději na nápravu. Návštěvy prokurátora jsou tedy pouze formální. Další odvolání neexistuje.

Stížnosti podávané státním orgánům

Odsouzený má podle zákona právo zasílat stížnosti a podněty, týkající se jak jeho případu, tak výkonu trestu. Tutéž stížnost však nesmí posílat zároveň dvěma instancím. Většina stížností, adresovaných státním orgánům, končí však u náčelníka výchovy, zástupce náčelníka NVÚ nebo u bezpečnostních referentů, kteří si dotyčného předvolají a sdělí mu, že jeho stížnost nebude odeslána, popřípadě že odeslána bude, ovšem až tehdy, až ji přepracuje. Pokud dotyčný trvá na odeslání svého podání v původním znění, je na něj tak dlouho vyvíjen nátlak (včetně výhrůžek a fyzického násilí), až souhlasí s tím,

že stížnost stáhne. Na originál stížnosti pak náčelník výchovy vlastnoručně poznamená: "Po pohovoru se NVÚ přiznal, že netrvá na odeslání tohoto dopisu. Bude uložen do osobních věcí. Podpis odsouzeného" - a odsouzený tuto poznámku "dobrovolně" podepíše. Tím je záležitost stížnosti dobrovolně vyřešena. (Doklady v tomto smyslu existují a jsou k dispozici.)

Ostatně i v případech odeslání stížnosti či podání vedení NVÚ není výsledek jiný. Vedení NVÚ totiž k těm stížnostem, které přece jen odešle vyšším orgánům, přikládá vlastní vyjádření, komentář, které mnohdy deformuje obsah samotné stížnosti. Na takovéto odeslané stížnosti pak docházejí stereotypní odpovědi (které by mohly být cyklostylované předem), znějící zpravidla takto: Vaši stížnost jsme prošetřili a neshledali jsme další závady. Popřípadě: Vaše stížnost je neoprávněná. Takto končí stížnosti podávané odsouzenými kanceláři prezidenta, ministerstvu spravedlnosti či federálnímu shromáždění ČSSR. Vězni pochopitelně ztrácejí důvěru v tyto orgány a docházejí k závěru, že vše, co se v NVÚ Minkovice děje, děje se se souhlasem nejvyšších orgánů.

Stížnosti a podání osobního charakteru

Pokud se odsouzený cítí nevinně či nespravedlivě odsouzený a chce odeslat ve své trestní věci jakékoli podání orgánům ministerstva spravedlnosti či generální prokuratuře, činí mu v tom vedení NVÚ překážky.

Po příjezdu do NVÚ jsou totiž všem vězňům kromě osobních potřeb odebrány i veškeré písemnosti. Do toho spadají též poznámky týkající se jeho trestného případu, úřední usnesení, obžaloba a rozsudek. Pokud chce tedy odsouzený podávat jakoukoli stížnost nebo podání (případně žádost o obnovu řízení), musí vedení NVÚ žádat o možnost nahlédnutí do těchto dokladů a písemností. Musí vyplnit žádanku, v níž uvede, které písemnosti potřebuje a tu odevzdat svému vychovateli. Většina žádostí o nahlédnutí do vlastních spisů však končí bezvýsledně. O povolení nahlédnout do spisu rozhoduje totiž vychovatel. Jestliže shledá žádost nedůvodnou, znemožní odsouzenému prostudovat úřední doklady, které jsou uloženy v jeho osobních věcech ve skladu a odsouzený tedy nemá možnost bez podkladů podat ani stížnost, ani žádost o rehabilitaci či obnovu řízení, na kterou má dle zákona právo. Pokud vychovatel považuje stížnost za vhodnou, povolí odsouzenému

nahlédnout do písemností, avšak pouze ve své kanceláři. Takových případů je velmi málo. Spíše jde o jakousi formu odměny.

Útvar zdůvodňuje své rozhodnutí o odnětí spisů a rozsudků odsouzenému tím, že pokud by měl své úřední listiny u sebe, mohlo by docházet k různým konfliktům, neboť ostatní vězni by si přečetli, zač byl kdo odsouzen (jde především o různé delikty jako znásilnění apod., kdy skutečně dochází k šikanování takových provinilců od ostatních vězňů).

Nahlížení do osobních spisů

Podle ústavního řádu mají vězni právo nahlížet do svých osobních spisů vedených útvarem. O toto právo se však většina odsouzených neodvážívá žádat, jelikož neexistuje jediný případ, kdy by nahlédnutí bylo umožněno. Ve spisech jsou totiž založeny zadržené dopisy, adresované odsouzeným, které byly označeny za závadné apod. Jsou v nich i poznámky bezpečnostních referentů.

Stížnosti vojenskému dozоровému prokurátorovi

Každý odsouzený má oficiálně právo zasílat stížnosti nejen dozоровému prokurátorovi v Liberci (JUDr. Adolf Špet), ale též vojenskému dozоровému prokurátorovi. To se týká případů porušení zákona ze strany příslušníků SNV (fyzické napadení vězně apod.). Praxe je taková, že dosud ani v jednom případě nebylo podání, adresované vojenské prokuratuře, vedením NVÚ odesláno. Vězni řeší tuto otázku tím, že se pokoušejí odesílat tyto stížnosti formou motáků. Pokud takový moták dorazí k adresátovi, prokurátor se nedostaví, pouze předá dotyčný dokument vedení NVÚ, které potrestá odesilatele až 30 dny samovazby.

Kontroly z ministerstva spravedlnosti

Dvakrát ročně přijíždí do NVÚ na inspekci pracovníci MS. Jedná se o komisi složenou ze tří osob, pracovníků MS v hodnosti podplukovníků. Jejich návštěva je vždy předem oznámena, takže vedení věznice má dostatek času na odstranění nejkřiklavějších závad. Všichni vězni jsou na dobu kontroly převlečeni do nových uniforem. Je proveden generální úklid celého tábora a je pozměněn i jídelníček odsouzených. Místo knedlíků s vodovou omáčkou je v den kontroly k obědu řízek s

bramborovým salátem, kompot a moučník. K snídani se vydává kakao a tvarohové šátečky. K večeři je místo krupota (kroupy s hrachem) buchta s povidly. Na oddílech jsou vyčleněni z příslušníků samosprávy diskutéři, tj. ti vězni, kteří budou "náhodně" vybráni, budou-li mít členové komise zájem hovořit s vězni. Před příjezdem komise si vezmou i dozorcí nové uniformy a vyčistí si boty. Vše probíhá dle scénáře. Inspekční komise je doprovázena fotoreportérem, který dělá pro potřebu MS dokumentární fotografie z prostředí NVÚ. Komise prochází prostory věznice, pobeseduje se samosprávou. Zeptají se vybraných vězňů, zda nemají stížnosti na poměry ve věznici. Vězni odpovídají, že jim nic nechybí, jídlo že je dobré a je ho dost a příslušníci SNV jsou velmi hodní. Jejich odpovědi jsou poznamenány (odměnou za ně bude po odjezdu komise mimořádný balíček), s normálními vězni nikdo do styku nepřijde. Fotoreportér pořídí sérii idyllických záběrů z vězeňského života (sportovní odpoledne, odsouzení při hře v šachy a krmení akvarijních rybiček, odsouzení při svátečním obědě atd.). Komise zajde i do oddělení kázeňských trestů, nahlédne se zájmem okénky do cel, nesnažíc se o rozhovor s potrestanými na UO. Nakonec projde v doprovodu náčelníka jednotlivá pracoviště a odebere se na vedení NVÚ vypracovat objektivní zprávu o situaci ve věznici Minkovice.

Druhý den, po odjezdu komise, nastane drastické omezení stravy. Čtrnáct dní trvá, než je vyrovnán schodek v proviantním skladu, zaviněný vyvařováním po dobu návštěvy z MS. Po dobu těchto 14 dnů dostávají odsouzení pouze suché brambory, kroupy, jídlo bez omastku a dávky chleba snížené ze 300 na 180 gr. Nikdy se nestalo, aby taková inspekce našla v NVÚ nějakou závažnou závadu. Závěr jejich zprávy je vrcholem cynismu a formalistické lhovosti.

Návštěvy a balíčky

Návštěvy odsouzených se konají jednou za šest měsíců. Za návštěvní místnost slouží jídelna příslušníků SNV, která je při návštěvách vydávána za jídelnu vězňů. Na viditelném místě visí i jídelní lístek: Snídaně: housky, máslo, salám. Svačina: dršťková polévka, pečivo. Oběd: řízek s bramborovým salátem, moučník. Odpolední svačina: sýr, pečivo, čaj. Večeře: kuře, brambor, meruňkový kompot. Vyvěšený jídelníček je však v příkrém rozporu s podvyživenými vězni. Stoly v jídelně jsou sraženy do jedné řady. Po jedné straně sedí vězni, mezi

nimiž jsou posazeni - vždy po dvou - příslušníci SNV. Proti nim sedí rodinní příslušníci, oddělování též vzájemně dozorcí. Odsouzeným je během předběžného pohovoru v kinosále upřesněno o čem smí hovořit a o čem nikoli. Jakmile by hovor vybočil z povoleného rámce, nebo se stal pro dozorce nesrozumitelným, má dozorce právo návštěvu okamžitě ukončit. Vězni nesmí od návštěvy nic přijmout. Nesmí pohladit ženu ani dítě. Smí jen hovořit podle scénáře; rodinné záležitosti, počasí apod. Má-li odsouzený povolen potravinový balíček (max. do váhy 2 kg), převezme jej od příbuzných příslušník SNV, který jej odnese s povolenkou do místnosti v přízemí, kde se obsah kontroluje, zda v balíčku nejsou závadné věci. Prohlídka balíčku bývá zevrubná. Salám je rozkrájen na dvacetidekové plátky, čokoláda rozlámána, banán rozloupáný, pomeranč překrojený. Takto zkontrolované jídlo je pak společně s cigaretami a žiletkami naházeno do igelitových pytlíků. Když je jich větší množství, jsou odnášeny do bývalé administrativní budovy, kde si je vězni po návratu z návštěvní místnosti vyzvedávají.

Vězeň má právo na návštěvu dvou osob, a to pouze rodinných příslušníků. Pokud odsouzený nemá blízké příbuzné - sourozence, rodiče, děti - nemá na návštěvu nárok. Tak bylo v případě Jiřího Wolfa, kterému nebyla prakticky 3,5 roku umožněna ani jediná návštěva, jelikož je sirotek. Návštěva trvá zhruba hodinu. Pokud se odsouzený pokouší informovat své příbuzné o poměrech ve věznici, nebo zavede řeč na svůj případ, za který byl odsouzený, je návštěva okamžitě ukončena.

Návštěva politických vězňů

Návštěvy politických vězňů (přestože u nás statut politických vězňů není přiznáván v žádném případě) probíhají odděleně. K tomuto účelu bývají uvolněny dvě až tři kanceláře administrativy NVÚ. Návštěvě každého politického vězně jsou přítomni dva bezpečnostní referenti, kteří podléhají přímo MV, přestože jsou pracovníky MS, a pořizují pro StB záznam o průběhu návštěvy, včetně magnetofonových nahrávek rozhovoru. Během návštěvy si bezpečnostní referenti dělají poznámky do bloku. Političtí vězni - jako ostatní - nesmí především hovořit o poměrech v NVÚ, o svém trestním případě, o věcech, kterým referent nerozumí a může je proto považovat za závadné. Omezení neexistuje pouze v případě, že odsouzený posílá pozdravy svým přátelům na svobodě, jejichž jména si referenti poznamenávají.

Pokud tito vězni nemají zákaz balíčku - a to je velmi řídké -

provádí se kontrola jeho obsahu ještě pečlivěji než v normálních případech. Pracovníci SNV a bezpečnostní referenti hledají totiž především písemné vzkazy a motáky. Proto mnohdy prohlížejí i jednotlivé cigarety, rozřezávají máslo apod.

Političtí vězni jsou na návštěvu připravováni již dva dny předem, kdy jsou umístováni na samovazbu. Dostávají normální dávky jídla a pokud mají nárok na přídavek, dostávají i ten. Samovazba sleduje dočasnou izolaci politických vězňů od ostatních odsouzených, kteří při hromadné návštěvě v jídelně mají větší možnost předání vzkazů či motáků, čemuž se má zabránit. Pracovníci SNV mají obavy, že by političtí vězni mohli odeslat motáky prostřednictvím ostatních vězňů.

Dalším bezpečnostním opatřením je, že političtí vězni jsou na samovazbě vyslečeni donaha, důkladně prohledáni a jsou jim odebrány jejich stejnokroje, v nichž by mohli mít připravený nějaký moták. Do místností pro návštěvy pak jdou ve zbrusu nových uniformách, které po skončení návštěvy musí opět odevzdat a převléci se do svých špinavých hadrů.

(Izolování na samovazbě bývají političtí vězni ovšem i před všemi politickými výročími; 21. srpna, 1. máje, 7. listopadu, 25. února apod.)

Korespondence odsouzených

Podobná omezení jako v případě návštěv platí i při korespondenci. Odsouzení mají právo dopisovat si pouze s nejbližšími příbuznými, tj. s rodinou. Pokud nejbližší příbuzní nežijí nebo žijí v zahraničí, není jim korespondence umožněna. Výjimkou je pouze dopisování s družkou, ale jen v tom případě, že má dotyčný potvrzení od MNV v místě bydliště, že se svou družkou žije ve společné domácnosti nejméně 1 rok.

Odsouzení mají právo odeslat jeden dopis za 14 dní, může obsahovat maximálně 4 stránky textu. V případě porušení tohoto předpisu je dopis vrácen k přepsání. V dopise nesmí být uváděny skutečnosti o poměrech v NVÚ, o pracovním zařazení, o lékařské péči a zdravot. stavu, o ostatních spoluvězních, ani o případě, za který je odsouzený uvězněn. Dopisy nesmí obsahovat žádné vzkazy osobám mimo rodinu. Text dopisů tedy připomíná předtištěný vzor, známý z koncentračních táborů. Mnozí vězni řeší otázku napsáním několika dopisů záro-

veň - podle povolené šablony - které pak odesílají postupně.

Všechny dopisy jsou před odesláním cenzurovány vychovatelem, v případě politických vězňů pak ještě bezpečnostním referentem NVÚ. Najde-li vychovatel v textu nějakou dvojsmyslnost, vrací dopis k přepsání. Obsahuje-li dopis pravdu o poměrech ve věznici apod., je založen místo odeslání do osobních spisů odsouzeného, který je kázeňsky potrestán až 10 dny samovazby. Stejně jsou cenzurovány dopisy adresované vězňům. Rozdíl je pouze v tom, že vychovatel nevrací závadné dopisy příbuzným k přepracování, nýbrž začerní tuší závadné pasáže. Pokud je dopis "závadný" z větší míry, přečte adresátovi pouze nezávadné odstavce a dopis založí do spisu. Dopisy adresované politickým vězňům cenzuruje bezpečnostní referent. Pokud považuje dopis za "závadný", zadrží jej, aniž by adresáta vyrozuměl. Kopie takovýchto "závadných" dopisů jsou odeslány orgánům MV v Praze, které mají o dotyčného zájem, originál je uložen ve spisech. Podobně postupuje bezpečnostní referent i v případě některých dopisů odesílaných odsouzenými. V dopise odsouzeným je zakázáno zasílat jakékoli přílohy, včetně poštovních známek a žiletek. Odsouzený nemá povoleno shromažďovat dopisy, které obdržel. Smí u sebe mít pouze poslední dopis, který odevzdá při převzetí dalšího. Pohlednice se zásadně nedoručují. Nanejvýš je odsouzeným povoleno přečtení textu a pohlednice je zničena. Korespondence ze zahraničí je ukládána automaticky do osobního spisu, aniž by byl dotyčný uvědoměn o zadržení dopisu. Telegramy - včetně oznámení o úmrtí apod. - jsou odsouzeným doručovány až po několika dnech nebo i týdnech po odeslání. Mnohdy vůbec ne. Mimo příbuzných mají odsouzení právo korespondovat pouze s orgány MS, advokátem a státními institucemi. Zde však platí omezení uvedené v odstavci Stížnosti odsouzených.

V dopisech nesmí být zasílány ani fotografie rodinných příslušníků. Ty je možno předat odsouzenému pouze při návštěvě prostřednictvím vychovatele, který je na zadní straně označí razítkem. Odsouzený u sebe smí mít jen dvě fotografie. Pokud je jich u něho nalezeno víc a nejsou na zadní straně orazítkované, jsou mu zabaveny (zničeny) a ještě je kázeňsky potrestán. Totéž se týká neodevzdaných dopisů přechovávaných vězni.

Kultura a sport v NVÚ

Protože v NVÚ Minkovice pro překročení plánovaného stavu vězňů

musely být zrušeny kulturní místnosti, které byly přeměněny v ložnice samosprávy, snížila se i možnost kulturního života na minimum. Protože televizory jsou umístěny v ložnicích samosprávy, sledují televizní pořady pouze její členové a jejich oblíbenci. Ještě před zrušením kulturních místností byla jejich kapacita zhruba 35 míst, což neodpovídalo potřebám. Výběr na televizní programy byl i tehdy značně ohraničený. Po nastěhování patrových postelí na kulturní místnost mohou sledovat televizi pouze členové samosprávy ze svých postelí. I teoreticky mohou sledovat televizi pouze vězni v I. a II.A. diferenční skupině. Ostatní vězni provádějí v té době úklid a různé brigády.

Sportovní akce jsou ve věznici též pod patronátem samosprávy, která rozhoduje o účasti vězňů na nich. Dostávají tak opět charakter odměny za vzorné chování a překračování výkonových norem. Jediným sportovním zařízením v NVÚ je malé hřiště - asfaltový dvůr, na kterém probíhají i sčítáky a pořadová příprava (pochodování). Na tomto hřišti hrají členové samosprávy nohejbal nebo volejbal. Nikdo jiný mimo samosprávy se těchto akcí neúčastní.

V létě se konají vždy v neděli odpoledne sportovní dny. Ve dvoře jsou umístěny švédské bedny, bradla a další nářadí. Odsouzeným je však zakázáno na tomto nářadí cvičit z bezpečnostních důvodů.

Další kulturní akcí je promítání filmů v kinosále vždy v neděli a je určeno pro dva oddíly najednou. Zájemci o filmové představení jsou vybíráni opět samosprávou podle písemného seznamu. Pro většinu vězňů zařazených ve II. a III. diferenční skupině je představení zakázáno. Ti v té době pracují opět při úpravě terénu v koridorech, nakládání a odklizení sněhu, zametání apod. Vězni ze III. diferenční skupiny se prakticky neúčastní žádných kulturních akcí a pracují celý měsíc.

Další část kulturních akcí je pro odsouzené povinná - té se účastní všichni. Jedná se např. o různé "osvětové" přednášky. Do NVÚ docházejí různé osobnosti zdejšího kulturního života, např. postarší manželé z Liberce přednášejí vězňům o své cestě po SSSR a přednášku doprovázejí promítáním diapozitivů. Mnozí z přednášejících nemají znalosti ani na úrovni svých posluchačů, pro které se stávají tyto povinné přednášky utrpením. Proto také většina vězňů na těchto přednáškách spí, za což bývají kázeňsky trestáni. Nikdo nebere ohled na jejich fyzickou vyčerpanost, neboť narušují zdání, které vedení NVÚ vytváří pro veřejnost. Tyto přednášky jsou jakousi alibistickou ka-

mufláží výchovné činnosti věznice. Přednášky bývají jednou za měsíc. Jejich oblíbeným tématem bývá "socialistická zákonnost", o níž přednáší prokurátor z Liberce. Jakmile vzniká nebezpečí, že vězni vystoupí s dotazy, vychovatel oznámí konec přednášky.

V rámci povinných akcí se dostanou na promítání filmů i vězni z III. diferenciacní skupiny. Pro ně jsou promítány filmy jednou za 6 týdnů. Jde převážně o filmy určené pro potřeby armády, civilní obrany a základní školy. Tématem bývá obyčejně budování socialistické společnosti, militarismus kapitalistické společnosti, ochrana v případě nukleární války apod. Filmy trvají zhruba 45 minut. Po dobu promítání většina odsouzených spí.

Nepovinné kulturní a sportovní akce jsou součástí systému odměňování. Týkají se tedy hlavně samosprávy, částečně se na nich podílí asi 30 % všech odsouzených.

Půjčování knih

V NVÚ existuje i ústavní knihovna, z níž si vězni mohou půjčovat knihy, a to dvě na 14 dnů. Teoreticky! V roce 1979 se totiž knihy půjčovaly jen jeden měsíc, a to v lednu. Od února až do konce října probíhala inventura. Pak byla knihovna otevřena na necelé dva měsíce a znovu zavřena. V roce 1980 byla situace obdobná: více než tři čtvrtiny roku se knihy nepůjčovaly. Důvod nebyl vězňům znám. Pokud je knihovna v provozu, není možno půjčovat si libovolné knihy. Vedení věznice se staví negativně především ke snaze o odborné studium či rozšiřování jazykových znalostí. Jazykové studium je považováno v NVÚ za přípravu k ilegálnímu opuštění republiky. Zásadně se nepůjčují učebnice cizích jazyků a je-li u někoho nalezena učebnice němčiny, angličtiny nebo i polštiny, je mu odebrána a dotyčný je potrestán. Z knihovny není možno zapůjčit ani odborné publikace z oboru chemie, fyziky či podobně, přestože jsou v katalogu uvedeny.

Tisk

Podle vězeňského řádu "má odsouzený právo odebírat denní tisk a časopisy vydávané v tuzemsku". Skutečnost je trochu jiná. Odsouzení si mohou prakticky objednat pouze některé noviny a časopisy, které jsou vedením NVÚ povoleny. Z deníků jsou "zakázány" Svobodné slovo, Lidová demokracie; z časopisů pak jmenovitě 100+1 a Dikobraz. Ve skutečnosti není možno odebírat většinu z u nás vydávaných časopisů, ze

slovenských žádné. Absolutně je vyloučeno odebírání jakýchkoliv náboženských či odborných periodik.

Časopisy a noviny nesmí být zasílány odsouzenému poštou. Stejně tak jakékoliv knihy a jiné tiskoviny. Vězni, kteří náležejí k jakékoli církvi, nemají právo mít u sebe ani Bibli, která je ostatně "zakázaná" jakožto závadná literatura ve všech věznicích ČSSR, včetně věznic pro výkon vazby MS!

O tisk se stará na oddíle tiskový referent, kterým je jeden z odsouzených, člen samosprávy, který od vězňů vybírá objednávky na časopisy a peníze na předplatné. Též odevzdává vychovateli seznam vězňů, kteří si neobjednali žádný tisk.

Zájmové kroužky

Na každém oddíle jsou direktivně zřízeny (jako součást výchovného působení) různé zájmové kroužky. Je pravidlem, že o zařazení odsouzených do jednotlivých kroužků rozhoduje vychovatel. Bere ohled jen na to, aby všechny kroužky byly obsazeny přibližně stejným počtem vězňů z I. diferenciacní skupiny. Jde o tyto kroužky: akvaristický, motoristický, modelářský, hudební, čtenářský, sportovní, zeměpisný a kroužek propagace. Kroužky jsou určeny pouze vězňům zařazeným v I. skupině, pro něž je tato zájmová činnost jednak odměnou, jednak předpokladem k hodnocení snahy o převýchovu.

Kroužek akvaristický - je v něm asi 5 vězňů, kteří si udělali několik akvárií v dílnách n.p. Preciosa. Potravu a rybičky získávají tak, že propuštěný vězeň koupí v Liberci potřebné a odnese to na bránu útvaru. Vedení NVÚ kroužek schvaluje, protože jej to nic nestojí a zároveň pomáhá vytvářet zdání idylické věznice.

Kroužek modelářský - opět jde asi o pět až šest vězňů, kteří si z různého materiálu vyrábí modely letadel a lodí. Vedoucí kroužku pravidelně podává o jeho činnosti zprávu vychovateli, který ji pak zahrnuje do vlastní zprávy o výchovné činnosti.

Kroužek motoristický - zahrnuje asi 10 vězňů, kteří odebírají Svět motorů a Auto-moto revue. Na schůzkách pak listují v časopisech a diskutují teoreticky o motorismu. Dále mají k dispozici vyhlášku č. 100, kterou studují.

Kroužek hudební - opět se jedná o vzorné vězně, kteří se scházejí a poslouchají gramofonové desky a magnetofonové pásky zapůjčené od

vychovatele nebo jiného příslušníka SNV. Pokud kroužek přetáhne při poslechu hudby večerku v 21,00 hodin, poslouchají jeho členové Hlas Ameriky, což však do náplně kroužku nespadá.

Kroužek čtenářský - zhruba 10 vězňů, kteří si jednou týdně vyměňují dojmy z přečtených knih. Pokud ovšem měli možnost si nějaké půjčit. Okresní knihovna dodává útvaru zdarma časopis Nové knihy, diskutuje se tedy aspoň nad novinkami, které vyšly.

Kroužek sportovní - několik vězňů diskutuje nad sportovními časopisy. V létě pak mají možnost zahrát si s členy samosprávy nohejbal či volejbal.

Kroužek propagace - jeho členové mají na starosti výzdobu oddílu a výrobu nástěnek k různým výročím. Aktivita v tomto kroužku se považuje za zvláště významnou v případě žádosti o podmíněčné propuštění.

Vedoucí všech kroužků podávají pravidelně hlášení o činnosti vychovatelům, kteří je zařazují do svých vlastních pracovních hlášení. Drtivá většina odsouzených ovšem možnost činnosti v kroužcích nemá, a ti, kteří jsou do nich zařazeni, účastní se jejich práce pouze ve snaze působit dojem převychovaných. Ve všech kroužcích jsou takřka stejní, aktivní a důvěryhodní vězni. Někteří jsou i v pěti kroužcích zároveň. Počet členů kroužků tedy nelze zjistit součtem členů jednotlivých kroužků. Většina nevykazuje prakticky žádnou činnost a jsou pouze formální. O změnu nemá zájem ani vychovatel, ani vedení NVÚ. Zprávy o činnosti kroužků zaručují pouze kladné hodnocení vychovatelů.

Jsou ovšem i snahy o kulturní život ze strany odsouzených, které vedení útvaru potírá. Jedná se o sestrojování primitivních radiopřijímačů. I za nález rádia, na kterém lze poslouchat nanejvýš rozhlas po drátě, jsou odsouzení přísně trestáni. Bezpečnostní referenti se těmito případy dosti často zabírají. Vedení NVÚ nemá totiž naprosto žádný zájem, aby vězni měli přístup k nezakresleným informacím o okolním světě. V případě poslechu zakázaného rádia je nebezpečí, že vězni budou poslouchat pořady zahraničního rozhlasu. Rovněž jsou pronásledováni držitelé nepovolených hudebních nástrojů (podomácku vyrobené kytary apod.). Není dovoleno ani kreslení a psaní (kromě dopisů).

Pořadové přípravy

Pořadové přípravy se většinou provádějí tehdy, má-li oddíl odpolední směnu. Má sloužit k upevňování disciplíny, ale je to spíš nesmyslný a vyčerpávající dril, spočívající v nekonečném pochodování a nacvičování různých souborů cvičení, které trvá mnohdy celé hodiny. Během pořadové přípravy jsou odsouzení nuceni cvičit a pochodovat bezvadně ustrojeni. Nesmí se svléci ani v horkých měsících. Cvičení se tak pro ně stává utrpením. Nad průběhem pořadovky dohlíží samospráva, která má pravomoc nechat některé vězně individuálně cvičit (šikanování) za přihlížení ostatních odsouzených. Právě v době pořadových cvičení se provádí i zájmová činnost - proto ta snaha dostat se do některého kroužku místo pochodování.

Pořadové přípravy slouží někdy jako přímý kolektivní trest. Je-li na oddíle zjištěn vychovatelem nebo referentem nepořádek, vyžene odsouzené na pořadovou přípravu mimo program. Oblíbeným trestem jsou pořadovky zejména v zimě, v dešti apod. Pořadová příprava každopádně nemá nic společného s tělovýchovou. Individuální tělovýchova a posilování je dozorcí neustále potírána.

Rozkazy náčelníka NVÚ

Tak jako ve všech věznicích i v Minkovicích vychází denní rozkaz náčelníka NVÚ. V některých táborech jsou odsouzení s těmito rozkazy seznamováni buď ústně - při nástupu - nebo písemně prostřednictvím nástěnek. V Minkovicích tomu tak není. Pouze několikrát do roka je zveřejněn výňatek z tohoto rozkazu, např.: Z rozkazu náčelníka NVÚ se všem odsouzeným zakazuje používat brzdovou kapalinu. Odůvodnění: V NVÚ Mladá Boleslav vypili 4 vězni brzdovou kapalinu, dva z nich okamžitě zemřeli, zbývající bojují se smrtí v nemocnici. (Událost z roku 1980.)

Vězni mají dle řádu právo být seznámeni s těmito denními rozkazy. To je v NVÚ Minkovice ignorováno. Důvody jsou zřejmé, např. pracovní doba je v rozporu dokonce i s předpisy MS. Polovina pracovních sobot v NVÚ není totiž schválena ani MS. Náčelník NVÚ, který nařizuje o těchto sobotách pracovat, tak bere veškerou odpovědnost na sebe. To je jeden z důvodů, proč nejsou vězni seznamováni s denním rozkazem. V něm totiž nejsou pracovní soboty - neschválené MS - uvedeny! Do kompetence náčelníka spadá rozhodnutí o několika pracovních sobotách v roce, v případě nutnosti dalších musí žádat o povolení nadřízených

orgánů, které mohou povolit práci i v dalších sobotách. Na MS samozřejmě o porušování zákonů a předpisů v NVÚ Minkovice dobře vědí, ovšem pokud za to přebírá odpovědnost náčelník věznice, nehodlají zasahovat. Stejně tak Federální shromáždění ČSSR.

Pokud někteří vězni žádali, aby byli průběžně seznamováni s denními rozkazy náčelníka, nechal je potrestat samovazbou - pro drzost!

Lékařská péče

V NVÚ Minkovice existuje i ošetřovna. Je umístěna vedle bývalé administrativní budovy. V přízemí jsou tři ordinace: ordinace ústavního lékaře, zubaře a docházejícího psychiatra (tak jako psychiatr dochází do věznice 2x měsíčně i lékař oční, ušní a kožní). V patře ošetřovny je umístěna lůžková část s kapacitou zhruba 30 míst. O pořádek na oddělení se stará v nepřítomnosti lékaře vězeň-prominent, který vydává předepsané léky a dohlíží, aby se na ošetřovně nekouřilo. Je tam totiž všeobecný zákaz kouření. Místnost-kuřárna neexistuje. Důvodem zákazu je snaha přimět lehčí pacienty k dobrovolnému odchodu na oddíl, z touhy po kouření. Na lůžkovou část jsou přijímáni jen vězni s vysokými horečkami. Ostatní případy se léčí buď ambulantně, nebo se neléčí vůbec. Zvýšená teplota a nachlazení není důvodem k přijetí na ošetřovnu. Většina takto postižených se dostane na ošetřovnu až podruhé nebo ještě později; teprve když se na dvoře či v práci zhroutlí a musí být odneseni. Na ošetřovně jsou vězni ponecháni jen po dobu, než jim klesne teplota a nedoléčení jsou uznáni opět práce schopnými. Značný počet odsouzených takto přechodí angínu i chřipku.

Ústavní lékař je totiž zaměstnancem MS a nikoli ministerstva zdravotnictví. O jeho kariéře rozhoduje především náčelník věznice. Proto je lékař denně nucen porušovat svou přísahu, složenou kdysi v aule pražského Karolina. V začátcích své praxe v Minkovicích měli mnozí lékaři snahu zmírnit utrpení vězňů a zachovat lékařskou etiku, byli však nuceni buď se přizpůsobit nebo odejít. Soustavný tlak na poctivé lékaře a mj. i jejich pečlivý výběr pro vězeňské zdravotnictví vede k tomu, že metody a přístup k léčení vězňů mnohdy hraničí se zločinností a cynismem. Není náhodou, že v každé věznici ČSSR existuje lékař, který je vězni nazýván "Mengele". Takovýto Mengele zasluhuje přísnějšího odsouzení než kterýkoliv příslušník SNV (z nichž mnozí nemají ani ukončené základní vzdělání), neboť svým jednáním špiní

celý lékařský stav a zásady humanity, k nimž byl předurčen a ke kterým se zavázal. Porušuje denně svou přísahu a zatěžuje svědomí vysokoškolsky vzdělaného člověka tím, že se snižuje k brutálnímu zacházení s odsouzenými.

Lékař v NVÚ má jedinnou povinnost; snižovat počet práce neschopných na minimum. Pracovní úrazy, vzniklé na pracovištích, jsou lékaři kvalifikovány jako "sebepoškozování", což vede ještě navíc k trestnímu postihu mnohých odsouzených, nebo aspoň ke kázeňskému potrestání. Při běžných úrazech k ošetření vůbec nedochází. Např. odsouzený Jiří Wolf, který si při pádu na zem roztrhl obočí, nebyl vůbec ošetřen. Stejně tak nejsou ošetřeny popáleniny přetmelovačů a řezné rány či odřeniny, které (vlivem špatné stravy a styku s nečistotami a chemikáliemi) hnisají. Mnohdy je pro vězně nedostižný pouhý obvaz, který by zabránil, aby se do rány nedostala infekce. Následuje flegmona a nebezpečí obvinění ze sebepoškozování.

Pokud některý vězeň potřebuje lékařskou pomoc mimo termín, musí čekat, až bude předveden na ošetřovnu. Vězni se objednávají k lékaři vždy počátkem týdne a předvádění jsou ve středu. Návštěvní doba je rozdělena podle oddílů, je tedy nutno čekat vždy na nejbližší termín k návštěvě ošetřovny. Většinou se stává, že vězni chodí k lékaři po noční směně. Místo spánku tedy čekají před ošetřovnou. Mnohdy více než 4 hodiny. I takto se snižuje počet žadatelů o ošetření! Náhradní spánek za dobu strávenou u lékaře neexistuje. Mnohdy stačí, aby vězeň nebyl dobře oholen, k tomu, že mu je odmítnuto ošetření a je vrácen na oddíl k potrestání. Převážná část odsouzených trpí podvýživou. Povinností lékaře by měla být snaha o nápravu v tomto směru. Nikdy k tomu ale nedošlo. Mnohým v důsledku styku s plynem, výparů a chemikáliemi padají vlasy, ale přesto lékař odmítne doporučit přeložení na jiné pracoviště, o léčení nemluvě. Příkladem je případ vězně Pavla Rybáře, kterému začaly padat vlasy půl roku před výstupem. Pracoval jako přetmelovač a na temeni se mu vytvořila lysina o průměru 10 cm. Přesto byl ponechán nadále na svém pracovišti. Stal se pouze středem pozornosti a objektem posměchu pracovníků SNV. Lékařem byl pouze ponižován a urážen. Řekl mu, aby se vyléčil po propuštění z věznice. Neposlal ho ani na odborné vyšetření. Vlivem špatného pracovního prostředí a nekvalitní stravy dochází i k vypadávání zubů nebo k jejich drolení. Jelikož ve dnech volna není k dispozici žádný zubař (ale i jinak trvá dlouho, než je k němu odsouzený objed-

nán a předveden), jsou vězni nuceni pomáhat si vzájemně vytrhávat zuby, a to pomocí nesterilního, ručně primitivně vyrobeného náčiní. Vedení věznice odmítá totiž převážet akutní případy na pohotovost do Liberce. Tak nezbývá nic jiného než požádat o pomoc spoluvězně. Pacient je omámen éterem a pomocí kombinaček, šroubováků a jiného "chirurgického náčiní" operován. Lékař za tyto zásahy nenese žádnou odpovědnost, ta padá pouze na ty, kteří spoluvězně operovali, popřípadě i na něj samotného.

Mnohá zranění se sice ošetřují, ale nedoléčují. Příkladem je případ odsouzeného Janoššáka, u kterého došlo při úrazu k poškození kloubů pravé ruky. Po sejmutí sádry mu nebyla poskytnuta ani nejnutenější rehabilitace, čímž vzniklo nebezpečí trvalé nehybnosti. Byl nucen provádět rehabilitaci sám, namáčeje ruku do horkého čaje, aby nedošlo k znehybnění svalstva. Mnozí vězni onemocněli v tomto prostředí i plicními chorobami. Jmenovitě odsouzený Hika, kterému byly při vyšetření nalezeny stíny na plicích a přesto nebyl ani přeložen na jiné pracoviště až do konce trestu.

Kožní choroby se léčí jen ve výjimečných případech, přestože jsou nejrozšířenějším onemocněním ve věznici vůbec. Tomu napomáhá nejen pracovní prostředí, ale i nedostatek hygieny a složení stravy (nedostatek protilátek, vitamínů a živin vůbec). Nejvíce trpí kožními nemocemi odsouzení pracující u pískovcových brusů, kteří jsou neustále ve styku s pískem a vodou.

Do práce se běžně nastupuje i s teplotami okolo 38 °C. Vězeň, který to v důsledku horečky odmítne, bývá nejprve odveden na OVKT a teprve druhý den předveden k lékaři. Běžné jsou časté žaludeční potíže a průjmy, způsobené pitím závadné vody. Skutečností je, že většina vězňů, kteří přišli do NVÚ Minkovice s doporučením diety ve zdravotní kartě, byla místním lékařem označena za simulanty a dieta jim byla odebrána. Tito vězni jsou nadále považováni za zdravé a dokonce bývají zařazeni i na noční směny, přestože mají žaludeční vředy nebo jiná vředová onemocnění. (Je možné uvést jmenovitě odsouzeného Suchého, Ludína aj.) Žádosti o rentgen žaludku jsou lékařem zamítány. Tak je nemocný trestán dvakrát: jednak tím, že mu je odebrána dieta, na kterou má nárok a že mu je odmítnuto léčení. A pak tím, že kvůli svému zdravotnímu stavu není schopen stačit pracovnímu tempu sestavy a je proto svými spoluvězni šikanován a týrán. Při příchodu do NVÚ se ani nezjišťuje, kdo byl očkován proti tetanu.

Preventivní očkování se neprovádí ani u odsouzených s vysokým trestem. Zhruba dvakrát do roka dochází ve vězení k hromadnému onemocnění žloutenkou. Důvody jsou známé; závadná voda a mnohdy i strava, nedostatek hygieny atd. Opatření NVÚ spočívá v přidělení vědra s chlorem pro každý oddíl. Každý podzim se pravidelně objevuje epidemie chřipky. Léčení jsou pouze vězni, kteří již nemohou chodit a musí být na ošetřovnu odneseni.

Katastrofální je stav léčiv. Mnozí vězni léčení v civilním životě jsou lékařem upozorněni, že si musí počkat do civilu, protože vězeňská ošetřovna není na tyto druhy léčby vybavena. Případně lékař ordinuje odsouzenému náhradní léky s tím, že původně jim předepisované nemá k dispozici. V ústavní lékárně jsou totiž jen nejnútnejší léky v minimálním výběru. Nejčastěji ordinovanými léky bývají acilpyrin, penicilin, alnagon a živočišné uhlí nebo gastrogel. Tyto léky se přidělují na většinu nemocí bez podrobnějšího rozlišování. Nutno poznamenat, že i vězni, užívající penicilin, jsou uznáni práce schopnými a užívají jej během směny.

Docházející psychiatr předepíše zásadně plegomazin a meprobramat. Většina léků je zakázána s odůvodněním, že by je mohli vězni používat k drogování. Toxicky závazní odsouzení nejsou léčení, přestože se toxikománie rozšiřuje v zřejmé souvislosti se zhoršováním poměrů v NVÚ. Jedinou péčí jsou kázeňské tresty a hrozby trestním stíháním (podle oblíbeného paragrafu maření výkonu úředního rozhodnutí). Odsouzení si nemohou nechat poslat potřebné léky ani poštou od svých příbuzných, a to ani tehdy, když tyto léky užívali v civilu. Zákaz se týká i veškerých vitaminových přípravků (vitamin B, C, Spofavit apod.).

V akutních případech jsou vězni odváženi do liberecké nemocnice (těžké úrazy apod.). Přitom jsou spoutáni tzv. medvědem. Tyto eskorty provádějí dozorcí neochotně, je to pro ně práce navíc.

Činnost ústavních psychologů

Ve věznici je pět psychologů. Jejich činnost je pouze formální, neboť nepřicházejí takřka do styku s odsouzenými. Náplň jejich práce spočívá v tom, že s odsouzenými, kteří byli v minulosti léčení na psychiatrických odděleních nebo hospitalizováni v psychiatrických léčebnách, provedou pohovor. Na základě pohovoru si poznamenají do karty několik údajů, které mají význam pro další manipulaci s odsou-

zenými. Zbytek jejich práce je čistě administrativní - sepisování hlášení, fingování statistik a pracovních přehledů.

Spolupráce University Karlovy s vedením NVÚ

Podle neoficiální dohody umožňuje vedení NVÚ pracovníkům UK v Praze provádět psychologické pokusy v objektu věznice. Tyto experimenty mají sloužit Federálnímu shromáždění a ministerstvu spravedlnosti ČSSR při případné revizi vězeňského systému, popřípadě k zajištění nápravy v případech, které odborníci uznají za vhodné.

V roce 1979 navštívil NVÚ Minkovice tým lékařů z UK, aby zde provedl testy s několika vězni, které měly být podkladem zvláštní studie o poměrech v nápravných zařízeních. Tato skupina odborníků se zdržovala v NVÚ přes týden. Z oddílu B byli vybráni pro pokusy dva vězni; člen samosprávy Schovanec a řadový vězeň Rudolf Hyk. Vězni dostali seznam několika set otázek, na které museli odpovídat. Byli podrobeni i různým testům. Mezi otázkami byly i tyto; "Jak na vás působí zdejší prostředí? - a) normálně, b) agresivně, c) psychicky depresivně - jinak doplňte dle uvážení", nebo: "Jak se k vám chovají příslušníci SNV... uveďte pravdivě svůj životopis..." Otázek bylo skoro tisíc. Skupinu vyšetřovaných tvořilo okolo 50 odsouzených. Většina vězňů pracovala na těchto testech po celý týden, aniž by byli uvolněni z normální činnosti. Mnozí vězni docházeli na tyto testy po noční směně, bez nároku na náhradní spánek. Spali pouze 4 hodiny, což odborníky z UK naprosto nezajímalo.

Po skončení průzkumu bylo odsouzeným sděleno, že veškerá práce psychologů z UK bude sloužit jako podklad ke zlepšení podmínek v nápravných zařízeních. Výsledky experimentu měly být odevzdány do konce roku 1980 FS ČSSR k posouzení s tím, že na jejich základě zaujme FS ČSSR postoj ke změně v převýchovném systému. Ani během roku 1981 se však nic na podmínkách v NVÚ nezměnilo, naopak se stále zhoršují a výkonové normy stoupají stejně rychle jako klesá hodnota stravy. Zdá se, že veškeré výzkumy v NVÚ slouží jen a jen k interní potřebě odborníků v oblasti psychologie, kteří se zabývají vlivem extrémních podmínek na osobnost.

Činnost okresního hygienika v NVÚ

Dvakrát do měsíce dochází do NVÚ okresní hygienik, který zde údajně provádí pravidelnou kontrolu. Většinou jej však zastupuje lékařka

z okresní hygienické stanice. Dotyčná projde pracovišti odsouzených, letmo přehlédne ubytovací prostory a odebere se do kanceláře náčelníka SNVÚ, kde napíše hlášení pro ministerstvo zdravotnictví. V její zprávě se pravidelně objevují jako hlavní zjištěné závady nedostatky toho druhu, jako nedopalky cigaret na WC apod. Veškerá hlášení jsou formální, neboť se pečlivě vyhýbají jakékoliv zmínce o skutečných závadách. Ve zprávě se stále opakuje formulace: "Na pracovištích ani v ubytovacích prostorách odsouzených nebyla zjištěna žádná závada".

Pravdivá zpráva o nedostacích a závadách by však měla znít takto: ložnice přeplněné, špatné větrání, nedostatečná kapacita sociálních zařízení - umývárén a WC - vězni špinaví a trpící kožními chorobami. Většina vězňů silně podvyživena. Ubikace přeplněny. Pracoviště neodpovídají ani minimálním hygienickým předpisům a předpisům o bezpečnosti práce.

Hygienička však pravdivou zprávu nevypracovává, neboť by ohrozila vlastní existenci. Takto je při každé návštěvě pohoštěna v kanceláři náčelníka NVÚ a po obědě v jídelně SNV si odnáší malou pozornost z proviantního skladu vězeňské kuchyně.

Ubytování odsouzených a hygiena

Na 1 oddíle je v průměru 9 ložnic a kulturní místnost, nyní přeměněná v ložnici pro samosprávu. Na začátku chodby je železný katr, který znemožňuje vězňům pohyb mimo oddíl. Každá ložnice má svého velitele, kterým je určen některý z odsouzených a který má i zástupce. Ti dohlíží na dalších 14-15 spoluvězňů. V místnosti o rozměrech 5 x 6 metrů žije tedy zhruba 16 osob. Ložnice má toto vybavení: 8 jednopatrových kavalců, 4 stolky, sloužící jako stůl na psaní dopisů i k jídlu, 4 patrové vojenské noční stolky, do nichž si vězni ukládají osobní věci, potraviny, kouření, hygienické potřeby i rezervní prádlo. Železná tyč, zapuštěná do zdi, slouží za věšák na odkládání stejnokroje. Ložnice má jediné okno o velikosti 30 x 60 cm, které nespĺňuje ani funkci větrání, o denním světle nemluvě. (V přízemních místnostech jsou kavalce třípatrové - později jejich počet snížen - z nichž poslední je 30 cm od stropu.)

Místnosti neodpovídají v žádném případě hygienickým předpisům. Podle nich smí být v takové místnosti ubytováno nanejvýš 8 osob. Vězni v těchto prostorách-ložnicích nejen spí, ale tráví i veškerý volný čas. U stolků je místo maximálně pro 5 osob, pokud se obědvá, mu-

sí ostatní jíst ve stoje. V těchto stísněných podmínkách není nouze o konflikty. Proto bývá vybírán za velitele ložnice fyzicky nejsilnější vězeň. Úklid na ložnici provádí stále jeden odsouzený, kterému ostatní platí po 3,- Kčs ve vězeňské měně. Noční stolky je zakázáno zamykat, což má příslušníkům SNV umožnit permanentní kontrolu osobních věcí odsouzených. Zároveň tak vzniká nebezpečí častých krádeží, které pak mají za následek rvačky a jiné konflikty mezi odsouzenými. Většinou dochází ke krádežím chleba a jiných potravin, kuřiva a mýdla, kterého je stále nedostatek. Příslušníci SNV se nesnaží tyto krádeže vůbec vyšetřovat (pokud hodnota odcizených věcí nepřesahuje 250,- Kčs), přestože pracovníci oddělení vnitřní ochrany to mají v náplni práce. Dokonce pachatele kryjí, pokud se jedná o jejich donašeče.

Stejně nedostatečné je i sociální zařízení - WC a umývárny. Na 160 vězňů oddílu je pouze 5 klosetových mís, z nichž bývají v provozu tři. Před WC stojí proto neustále fronta (členové samosprávy mají i zde přednost!). Někteří vězni používají místo WC igelitové sáčky, které vyhadzují oknem. Na umývárně je situace obdobná. Ráno po budíčku nepostačuje kapacita k umytí všech vězňů. Ranní hygienu tedy provádí asi polovina všech odsouzených. Teplá voda teče na umývárně pouze sporadicky. Kdo je přistižen, že se na umývárně koupe - přesněji: polévá ešusem - je kázeňsky potrestán. Umývárna mimo to slouží též jako kuřárna, neboť v ostatních prostorách včetně ložnic je kouřit zakázáno.

Koupání

Koupání se provádí jednou týdně, a to v sobotu. Všichni vězni jsou odváděni do centrální koupelny na výstupním oddělení. Jednotlivé skupiny se střídají pod sprchami v intervalech 5-10 minut! Vodu pouští a zavírá příslušník SNV, který vězně stále popohání. Zatímco se koupe jeden oddíl, vězni z ostatních oddílů čekají na seřadišti, až přijdou na řadu. Záleží na referentovi režimu, zda je v této době nechá stát nebo pochodovat. V této souvislosti lze uvést jmenovitě podpraporčíka Bulíře, který si v takovém šikanování libuje. Jinak je postrachem vězňů, stejně jako jeho kolega strážmistr Slaviček. Značná část vězňů se nechodí koupat, aby se vyhnula šikanování a pochodování spojeným s koupáním. To příslušníkům SNV vyhovuje - koupání probíhá rychleji. Do koupání nikoho nenutí, mnozí vězni se tedy koupají jen jednou měsíčně.

Nákupy odsouzených

Nákup je povolen jednou týdně. Obstarává jej člen samosprávy, nazývaný nákupčí. Pro funkci nákupčího musí vydat povolení bezpečnostní referent. V letech 1977-1979 např. prováděl nákupy odsouzený Pavel Rybář. Byl však z funkce odvolán poté, co zpronevěřil všechny vybrané peníze, za které pak uspořádal homosexuální večírek pro své přátele. Nákupčí chodí nakupovat s "nákupní knihou", k níž je přiložen rozpis vězňů podle diferenciačních skupin. Podle tohoto rozpisu se určuje, který vězeň si může objednat určené množství kuřiva. Z potravin si mohou vězni nechat zakoupit jen sušenky, máslo, sádlo, konzervy, šuměnky. Od jara do podzimu je však nákup másla, sádla a konzerv zakázán! (Údajně z hygienických důvodů.) Nákup potravin se však stejně týká výhradně držitelů stravenek č. 1, 2, 3 - tedy plničů výkonových norem (v roce 1980, nyní mohou nakupovat i neplniči, pokud je v kantýně nějaké zboží). Ostatní vězni jsou nuceni zajistit si právo na jídlo zvýšeným pracovním úsilím. Objednávky nákupu se provádí počátkem týdne. Ve středu předloží nákupčí knihu vychovatelů, který proškrtá objednané nákupy dle diferenciace vězňů. To znamená, že např. sníží počet balíčků tabáku odsouzeným, kteří nemají nárok na nákup množství, které si objednali. Nákup je pak proveden v kantýně NVÚ a podle objednávek vydáván odsouzeným na oddíle.

Sčítací prověrky

Sčítací prověrky se provádí denně na vyasfaltovaném prostranství mezi budovami oddílů. Provádějí se za každého počasí, čím jsou povětrnostní podmínky horší, tím déle trvají - tj. za deště a sněhu. V určenou dobu nastoupí oddíly na nástupiště a vedoucí samosprávy provede sčítání odsouzených. Sčítací prověrce jsou přítomni všichni referenti režimu, kteří mají toho dne službu. Po předání početních stavů od vedoucích samospráv provádí prověrku početních stavů dozorčí směny a velitel referentů režimů. Sčítáky jsou velmi podobné těm, které známe z koncentračních táborů. Jsou případy, kdy dozorčí provede součet chybně a počítání začne znovu. Prověrka se tak protáhne až na hodinu. Tím přichází o spánek odsouzení, kteří se vrátili z noční směny. Pokud se vězni při sčítání chovají hlučně, bývají kolektivně potrestáni cvičením a pochodováním po nástupišti, po němž se provádí prověrka znovu.

Strava

Věznům je tak jako v ostatních NVÚ mimo Libkovic, kde jsou umístění mladiství, poskytována strava v hodnotě 7,00 Kčs denně (oficiální údaj NVÚ MS). K základní stravě mají vězni nárok na přídavek podle výkonnostní skupiny, tj. podle plnění výkonových norem. Vězni, kterým je přiznána dieta, dostávají stravu v hodnotě 12,- Kčs, nemají ale nárok na přídavek. Těch, kteří mají dietu, je v NVÚ minimum, neboť dieta předepsaná v jiném NVÚ bývá v Minkovicích odebírána.

Jídelníček pro ukázkou:

snídaně: káva z obilní náhražky (melta) a 300 g chleba, který se fasuje ráno na celý den ;
oběd: knedlíky (4 plátky) a masová omáčka;
večeře: krupeto (kroupy s rýží).

Pokud jde o oběd, pravidelně se střídají knedlíky, brambory a rýže, ke kterým se podává omáčka bez označení, vzájemně se podobající chutí. Masová omáčka obsahuje několik vláken masa. Maso jako takové se nepodává. Co se týče večeře, střídá se rizoto, krupeto, šoulet, luštěniny, suché brambory apod. Občas bývají buchtičky se šodó, vařeným z vody. V neděli bývá k obědu vepřo-knedlo-zelo. Porci masa lze odhadnout na základě skutečnosti, že kuchyně fasuje na nedělní oběd 35 kg syrového masa pro 1.200 vězňů. V Minkovicích jsou nejnižší normy ze všech věznic, pokud jde o maso. K bramborům se přidává obvykle zelí, tvaroh nebo mrkev. Někdy i karbanátky, které jsou ale vesměs zeleninové: nastrouhaná mrkev, celer, cibule a několik gramů masa se strouhankou. Specialitou útvaru je směs krup a luštěnin, která je těžko stravitelná, neboť omastku se používá v minimálním množství. Podobnou specialitou jsou i těstoviny s perníkem.

Do jisté míry mají vliv na kvalitu stravy i nekvalifikovaní kuchaři, vězni, kteří byli vyškoleni v tříměsíčním kursu pro kuchaře, který je pořádán v NVÚ i pro ostatní věznice. Každý den provádí sice zdravotní sestry kontrolu v kuchyni, kde odebírají vzorky z jídel a kontrolují jeho obsah, ale tato kontrola má pouze zjistit, zda nejsou v jídle choroboplodné zárodky, a nikoli či je jídlo stravitelné nebo naopak, či je kaloricky hodnotné a požitelné. Kontrola se sanží pouze zabránit rozšiřování infekcí. Skutečností je, že mnohdy jídlo nejen neodpovídá předpisům, ale je skutečně nepoživatelné. Mnohdy je používáno k jeho přípravě zapařené či nahnílé zeleniny, zatuhlá mouka nebo závadného masa, které je před přípravou zbavováno

zápachu hypermanganovou lázní, případně přidáním velkého množství koření.

Součástí trestu je odměňování vězňů jídlem. Podle plnění výkonových norem jsou stanoveny dávky jídla. To se týká přídatků k základní normě. Podle plnění norem mají odsouzení stravenku 1, 2, 3. Na stravenku č. 1 dostávají přídatek v hodnotě 1,- Kčs (= 1 vařené vejčko nebo kousek špeku, sádlo, lžiči marmelády, kousek sýra); aby měli nárok na tento přídatek, musí plnit normu na 100 %. Vězni, kteří plní normu minimálně na 110 %, mají stravenku č. 2 a nárok na přídatek v hodnotě 2,- Kčs. Ti dostávají jako přídatek např. 5 dkg salámu, sýr nebo dvě lžice marmelády. Na stravenku č. 3 musí vezeň plnit normu minimálně na 116 %. Pak má nárok na přídatek v hodnotě zhruba 3,- Kčs, tedy na 10 dkg sádla nebo salámu, marmeládu, dvě vejčka apod.

Ze 160 vězňů na oddíle má stravenku č. 1 asi 30 odsouzených, stravenku č. 2 zhruba stejný počet a stravenku č. 3 okolo 20 odsouzených. Vlastní jí především členové samosprávy a prominenti. Zbývající počet vězňů má stravenku 0, na kterou dostávají pouze normální porci bez přídatku.

Do táborové kuchyně jsou z civilních skladů v Liberci dováženy potraviny, které prošly záruční lhůtou a které NVÚ nakupuje za nepatrnou cenu jako vyřazené nebo znehodnocené zboží. Např. porce buchet, která se normálně prodává v obchodě za 8,- Kčs, je věznicí účtována po 1,50 Kčs, protože jejich konzumační lhůta je překročena o 14 dnů (normálně je 4-5 dní). Buchty bývají zapařené. Obdobná je i situace u ostatních potravin - masných, mléčných a u pečiva. Jídlo postrádá základní parametry správné výživy a kalorickou hodnotu. Hlavní složkou jsou uhlovodany, jde tedy pouze o objemovou stravu bez jakékoli výživnosti. Naprosto chybí vitaminy, bílkoviny a další živiny. Špatná strava byla v minulosti důvodem pro vzpouru vězňů.

Funkce systému přídatků

Vězeň, který pracuje, má dle předpisu nárok na přídatek k normální dávce stravy. Tyto přídatky jsou jakousi svačinou a vydávají se jen v pracovní dny (nyní i v neděli). Správně by měl každý vězeň, který plní normu aspoň na 80 %, dostávat přídatek č.1. Odsouzení, plnící normu na 80-100 %, mají nárok na přídatek č. 2. Na přídatek č.3 by měl mít nárok každý, kdo plní minimálně na 100 %. Rozuměno podle

předpisů. Ve všech věznicích se praktikuje zcela jiný systém přidělování přídatků. Je jich používáno ke zvýšení pracovního úsilí a proto dostávají přídatek č. 1 pouze vězni plnění na 100 %, č. 2 od 100 do 110 % a na přídatek č. 3 mají ve skutečnosti nárok jen vězni, kteří plní normy minimálně na 116 %. Přitom se normy stále zvyšují (např. v roce 1971 činila norma pro sestavu v oddělení válcové technologie 6 kg výrobků za směnu, v roce 1979 to bylo již 9,60 kg). Nedostatečná strava a hlad nutí tedy vězně ke zvyšování pracovního tempa, aby si zajistili vyšší přídatek k normální stravě. Základní normy stravy zůstávají totiž - oproti výkonovým - na stejné úrovni. Přitom zisk z práce odsouzených je v naprostém nepoměru k výdajům za stravu.

Odsouzení v NVÚ Minkovice vyrábí denně hodnoty v ceně zhruba 600.000,- Kčs, a to pouze na oddělení válcové technologie. Na odsouzeného připadá měsíčně hodnota výrobků okolo 125-130.000,- Kčs, přitom jeho čistá měsíční mzda činí zhruba 1.800,- Kčs, z nichž si útvár ponechává 75 % (tj. 1.400,- Kčs) na úhradu nákladů pobytu ve věznicí. Hodnota základní stravy - bez přídatků - činí zhruba 220,- Kčs měsíčně (7,- Kčs denně). Jedná se tedy o nejcyničtější a nejbrutálněji vykořisťování, jaké si lze představit. Není divu, že často dochází ke krádežím jídla mezi vězni a k pokusům získat podvodem dvě porce jídla při výdeji. Proto výdej potravy kontrolují referenti režimu. Toho využívají i kuchaři, kteří vyměňují s vězni kradené potraviny za cigarety apod. Přitom denně v kuchyni zůstávají zbytky, kterými se krmí prasata v místním JZD. Není zvláštností, jedí-li vězni z hladu syrové brambory při škrábání. Vlivem špatné stravy mnozí onemocněli a museli být převezeni do speciálního tábora pro těžce nemocné v Ostrově nad Ohří.

V několika případech se stalo, že bylo jejich jídlo odneseno na oddíl, kde je měla samospráva vydávat. Vězni se však na samosprávu vrhli a jídlo si rozebrali ti, kteří byli nejsilnější. Od té doby je výdej stravy na oddílech zakázán, vězni na ni čekají na dvoře před kuchyní v jakémkoli počasí dlouhou dobu. Za krádež potravin při výdeji jídla jsou vězni kázeňsky trestáni jako za jakýkoli jiný přečin.

Mzda a odměňování za práci

Odsouzení nemají právo na prémie, na 13. plat, příplatky za noční a sobotní směny, za zdraví škodlivé prostředí apod., které pobírají civilní zaměstnanci n.p. Preciosa. Pokud vězeň plní po celý měsíc

normu na 100 %, měla by jeho mzda činit okolo 7.000,- Kčs čistého (myslí se vězeňská výkonová norma, nikoli civilní). Vyúčtování provádí podnik MS a NVÚ, vězni dostávají pouze kamuflované výplatní pásky při výdeji kapesného. Na výplatní pásce nejsou vyznačeny žádné příplatky ani přesčasové hodiny. Plat (reálný) odsouzených naprosto neodpovídá odměně, kterou by měli normálně za vykonanou práci dostat.

Např. při 100 % plnění činí čistá mzda pracovníka 2.000,- Kčs, ve formě kapesného, které činí 8 % čisté mzdy, je mu vyplaceno 180,- Kčs v táborových poukázkách. 1.600,- Kčs si ponechá NVÚ na výlohy spojené s vězněním (tj. 80 %). Zbytek - tj. asi 200,- Kčs - ukládá odsouzenému na konto (tzv. úložné), ovšem pouze tehdy, má-li zaplacený všechny pohledávky; soudní výdaje, výživné, dluhy, náhrady škod apod. V opačném případě se všechny exekuce hradí ze zbývající částky až do zaplacení pohledávek. Tak se mnozí vězni vracejí z výkonu trestu např. po pěti letech, kdy pracovali ve věznicí a na úložném mají částku pouze 600,- Kčs = minimální částka, kterou musí odsouzený při propuštění na svobodu dostat. Jelikož si útvar ponechává až 80 % čisté mzdy, tak v případě, že má odsouzený čistý příjem okolo 1.800,- Kčs, neplatí za něj ani výživné na děti (alimenty), které dotyčnému neustále rostou. V případě umístění na CUO, kdy vězeň nemá příjem, je povinen hradit NVÚ náklady výkonu trestu, a to 28,- Kčs denně (přestože dostává stravu v hodnotě 3,50 Kčs denně). Tato částka se mu strhává též ze zbytku mzdy, která zůstává po odečtení nákladů trestu, exekucí a kapesného.

Od 1. ledna 1984 platí nové předpisy, podle nichž se plat rozděluje. Výživné se již poukazuje z každého výdělků, mnohdy však směšně malé. Při umístění na CUO nebo do samovazby si útvar účtuje 50,- Kčs denně. Podle starých předpisů se výdělek přesahující 2.400,- Kčs ukládal vězni na konto, nyní je rozdělován celý výdělek.

Díky tomuto systému nejenže odsouzený po letech práce ve věznicí dostane jen 600,- Kčs, ale navíc nedokáže splatit ani pohledávky a do civilu odchází s dluhy za náklady trestního řízení, obhajobu, výživné dlužné svým dětem a mnohdy ještě i za poštovní poukázku na částku dlužnou za výkon vazby a pobyt v UO nebo v samovazbě. Je tedy ještě dlužný za své věznění. Pokud strávil několik měsíců ve vyšetřovací vazbě a v samovazbě (po dobu výkonu trestu), dosahují jeho dluhy při propuštění - včetně dlužných alimentů - několik desítek tisíc korun.

Protože se NVÚ Minkovice obává skandálu kvůli okrádání odsouzených a jejich nepředstavitelnému vykořisťování, musí vězni při propuštění odevzdat všechny výplatní pásky. Je jim kontrolován i konečník, pokud je neodevzdají. Skutečnost, že odsouzeným je vyplácena nepoměrně nižší mzda než civilním pracovníkům n.p. Preciosa (za stejnou práci a při jedenapůlkrát vyšších výkonových normách), je známa nejen vedení podniku, ale i ministerstvu spravedlnosti. Není divu, že mnozí z odsouzených po propuštění z výkonu trestu pokračují v trestné činnosti, protože společnost není s to zajistit jim ani v nejmenším podmínky pro vstup do normálního života, přestože jí v době svého věznění odvedli statisícové hodnoty. Její přístup k odsouzeným, kteří se vrací po odpykání trestu, lze považovat spíše za mstu než snahu o převychování. Vždyť vězni jsou po letech věznění propuštění z věznice se směšnou částkou 600,- Kčs, která jim neumožňuje opatřit si ani základní oblečení, navíc vstupují do civilního života mnohdy s tisícovými dluhy, které nejsou s to uhradit (nehledě na to, že se již nikdo nestará, kde budou bydlet a co budou jíst).

Výstupní oddělení

Výstupní oddělení, které mělo plnit funkci pozvolné přípravy do civilního života pro vězně vykonávající dlouhé tresty, bylo v polovině roku 1979 zrušeno. Později bylo opět zřízeno. Prostory VO se staly ubikacemi pro řemeslníky pracující na stavbě nové administrativní budovy. Jedná se asi o 180 odsouzených, kteří byli do Minkovic dovezeni z ostatních věznic ČSSR. Tak byla znemožněna příprava vězňů pro civilní život, která je součástí výchovného programu MS. Původně měli totiž vězni na VO právo účastnit se kulturních akcí, poslouchat rozhlas po drátě a zapojovat se do kroužků zájmové činnosti. Bydleli v celách bez patrových kavalců a měli povoleno užívat příborů a talířů. Tito vězni, kteří byli ve výkonu trestu minimálně 3 roky, byli na VO přeřazováni ze svých oddílů půl roku před propuštěním z věznice.

Volné a polovolné stavební čety

Volná a polovolná četa, složená z důvěryhodných odsouzených a těch, kteří mají nízké tresty, jsou umístěny na zvláštní ubikaci, aby se jejich prostřednictvím neumožnil ostatním odsouzeným styk s civilními zaměstnanci. Volná četa vyjíždí pracovat mimo NVÚ v dopro-

vedum 1 příslušníka SNV. Tvoří ji asi 50 vězňů. Pracuje na různých stavbách v okolí Liberce, většinou jde o bytovky a hospodářské objekty. Polovolná četa se skládá ze sta odsouzených k trestu maximálně do 1 roku (ve volné četě maximálně k šesti měsícům odnětí svobody). Polovolná četa je doprovázena několika příslušníky SNV a pracuje rovněž na stavbách mimo NVÚ. Tito vězni jsou převážně používáni k různým akcím "Z" (hlavně o sobotách a nedělích). Hodiny odpracované při brigádách si připisují příslušníci SNV. Odsouzení jsou odměňováni za odpracované soboty a neděle z fondu náčelníka NVÚ - jde denně o 60,- Kčs. Zvýhodnění jsou též tím, že od organizací, pro něž pracují, dostávají svačiny a cigarety. Normální plat odsouzených v těchto četách je asi 1.500,- Kčs. Vězni z těchto čet dostávají více jídla než ostatní a mimo toho je jim vydáváno jídlo, které zbylo od oběda nebo večeře. Příslušníci SNV je též používají k různým soukromým stavebním a jiným pracím.

Táborová režie

Táborovou reží jsou nazýváni pracovníci v nevýrobní oblasti: holiči, údržbáři, kotelníci, zedníci, malíři pokojů, sklenáři, kuchaři a tzv. cáchovači. Cáchovači jsou vězni, kteří mají středoškolské vzdělání a pracují v pomocné administrativě. Do táborové rezie patří i zaměstnanci skladu a prádelny. Celkem jde zhruba o 50 odsouzených. Výběr do táborové rezie je velmi přísný a provádí jej bezpečnostní referenti. Vybírání jsou většinou prominentní vězni: bývalí důstojníci, příslušníci SNB, učitelé, členové KSČ (kterým je v mnoha případech pouze pozastaveno členství ve straně po dobu výkonu trestu).

Táborová rezie pracuje takřka z poloviny pro potřeby jednotlivých příslušníků SNV (mnohdy z ústavního materiálu: okna, dveře, akvária, opravy automobilů apod.) a jen částečně pro samotnou věznici. Za svou práci a mlčenlivost jsou tito vězni pochopitelně zvýhodňováni ve všech směrech.

Soudní postihy během výkonu trestu

Pravidelně 2x měsíčně se dostává do věznice okresní soudce z Liberce, aby dle směrnic NVÚ zaranžoval "veřejné" zasedání (v objektu NVÚ, kam nemá veřejnost přístup), v němž se rozhoduje o přerazování některých vězňů do III. NVS - tedy do Valdic nebo o dal-

ším zvýšení trestu některých odsouzených na návrh náčelníka NVÚ. Měsíčně bývá tímto způsobem přeřazováno do Valdic kolem pěti odsouzených. Důvody pro přeřazení jsou stále stejné: dlouhodobé neplnění výkonové normy, stálá nekázeň, porušování vězeňského řádu. U tohoto soudu není možná účast právního zástupce, jde o vnitřní záležitost NVÚ.

Tyto soudy projednávají i žádosti o podmíněčné propuštění. Jde o 8 až 10 případů ročně, kdy soud takovéto žádosti vyhoví. Většinou jsou podmíněčně propuštěni členové samosprávy za vzorné chování. Bez doporučení náčelníka věznice nemá žádost žádnou perspektivu. V souvislosti s přeřazením do III. NVS jsou mnozí z odsouzených zároveň potrestáni za různé přestupky a dále za sebepoškozování dalším odnětím svobody až do výše 1 roku. Pokud odmítl dotyčný nastoupit 3-4 dny do práce, je potrestán odnětím svobody na 6-9 měsíců pro maření výkonu úředního rozhodnutí. Odsouzení mají právo odvolání ke krajskému soudu v Ústí nad Labem. K odvolacímu soudu však nejsou eskortováni, rozsudek dostávají poštou. Všechna soudní přelíčení, která se odehrávají bez přítomnosti veřejnosti v objektu věznice, mají pouze formální charakter. Odsouzený nemá právo závěrečné řeči ani možnost obhajovat se. U okresního soudu v Liberci se projednávají pouze případy ublížení na zdraví.

Příkaz mlčenlivosti

Po dobu výkonu trestu není vězeň pro státní orgány nebezpečný. Nebezpečným se stává až v okamžiku svého propuštění na svobodu. Z bezbranného vězně se stává tímto okamžikem očitý svědek organizovaného zločinu a porušování nejzákladnějších lidských práv a platných čs. zákonů. Do nejmenších podrobností mu totiž bylo umožněno nahlédnout do zákulisí vězeňského systému a poznat metody příslušníků SNV, hrubé vykořisťování a ponižování lidské důstojnosti.

Před odchodem z věznice je proto vynucen na každém podpis prohlášení, kterým se zavazuje k mlčenlivosti. Protokol tvoří většinou poslední stranu jeho karty, kde je vytištěn text tohoto znění: "Budou zachovávat mlčenlivost ohledně všech skutečností, s nimiž jsem se seznámil v NVÚ. Jsem si vědom toho, že vyjádřením těchto skutečností se dopouštím trestné činnosti a vystavuji se trestnímu stíhání." Našlo se sice několik vězňů, kteří tento protokol odmítli podepsat. Těm však bylo dáno najevo, že pokud nepodepíší, vystavují

se nebezpečí trestního stíhání za vykonstruovaný trestní čin a budou převezeni do vazby (místo propuštění). Nakonec tedy podepsali i tyto odsouzení.

Bezpečnostní systém věznic

Vnitřní ostraha

Do vnitřní ostrahy patří referenti režimu, kteří mají službu uvnitř malého tábora a pohybují se mezi vězni na oddílech. Jsou vyzbrojeni obuškem, sprejem se slzným plynem, předváděcími pouty a krátkovlnnou vysílačkou. Dohlízejí na dodržování denního režimu na oddílech a OVKT. Do vnitřní ostrahy spadají též příslušníci SNV konající dozor na pracovištích n.p. Preciosa. Předvádějí vězně z pracoviště na oddíl a opačně. Dále jde o příslušníky stálé pohotovostní jednotky, která zasahuje v případě rvaček mezi vězni nebo skupinového odmítnutí nástupu do práce. Kromě výzbroje, kterou mají referenti režimu, jsou vyzbrojeni přilbami, plastikovým chráničem a štíty. Zbraně nosí pouze za výjimečných okolností, kdy mají k dispozici i vodní dělo.

Vnější ochrana

K vnější ostraze jsou počítáni příslušníci SNV, kteří doprovázejí transporty vězňů a dále strážní (většinou důchodci), kteří plní funkci jakési závodní stráže, vyzbrojeni jsou však stejně jako dozorcí samopaly. K vnější ostraze pochopitelně patří jednotka příslušníků SNV, která vykonává službu v bezpečnostním koridoru na strážních věžích, kterých je celkem 11. Také tito strážní jsou vyzbrojeni samopalem a na strážních věžích mají pro případ potřeby těžké kulometry. Jsou vybaveni psy. Střelí se při každém pokusu o útěk bez vyzvání.

Bezpečnostní systém po stránce technické

Celá věznice je obklopena tzv. zakázaným pásmem, což je úsek zhruba 25 m dlouhý před signální stěnou. Počátek pásma je vyznačen výstražnými tabulemi a jednoduchým ostnatým drátem. Do tohoto pásma je odsouzeným povolen vstup pouze v doprovodu příslušníka SNV. Za bezpečnostním pásmem následuje signální stěna, při doteku této stěny (drátěného pletiva) se zapnou automaticky sirény na strážních věžích a jsou otevřena dvířka psích kotců, aby psi mohli vyběhnout

do koridoru. Za signální stěnou následují další dvě pásma. V prvním pásmu je pečlivě uvláčená zem a instalovány infračervené zářiče a fotobuněk, které při vstupu člověka do oblasti zapnou poplašné zařízení. Toto pásmo je široké asi 10 m, za drátěným plotem následuje další pásmo, široké zhruba 6 m, v němž jsou umístěny kotce strážních ovčáků. Za tímto pásmem je 5 m vysoká zeď z panelů (na vrcholu osázená skleněnými střepy a ostnatým drátem), která je v pravidelných intervalech přerušována jedenácti strážními věžemi se silnými reflektory. Z vnější strany zdi pak následuje vodní příkop, široký asi 4 metry, který se občas napouští vodou. V případě bouřky používají strážní k osvětlení tábora signálních raket, vypalovaných ve dvacetivteřinových intervalech ze strážních věží, což dodává věznicí atmosféru ohňostroje. Silné železné mříže jsou umístěny i v kanalizaci v NVÚ. Tyto mříže jsou pravidelně kontrolovány. Strážní též kontrolují podrobně všechna auta, vjíždějící branou do vězení, a to včetně podvozků, pomocí zrcadel. V budoucnu mají být v objektu věznice instalovány též průmyslové kamery, které jsou již ve Valdicích a dalších čs. věznicích. (Byly instalovány v roce 1983.)

Činnost bezpečnostních referentů

Z bezpečnostních referentů NVÚ Minkovice známe dosud jména jen dvou: jde o poručíka Otto Gudase a poručíka Jana Sochúrka. Později byla zjištěna jména dvou dalších: npor. Lubomír Čuchal a kpt. Miroslav Prokš. Mají na starosti především politické vězně. Asistují při jejich návštěvách a kontrolují jejich korespondenci. Získávají též od vychovatelů a jejich informátorů veškeré informace o těchto odsouzených. Kromě toho mají bezpečnostní referenti v NVÚ na starosti veškeré otázky vnitřní bezpečnosti a odhalování nežádoucí činnosti uvnitř věznice (krádeže na oddílech, šmelina, napadení příslušníka SNV, pokusy o útěk, rvačky mezi vězni apod.). Vypracovávají jménem NVÚ trestní oznámení pro prokuraturu - nejčastěji se jedná o trestní stíhání za sebepoškozování. Tak bývá kvalifikován takřka každý pracovní úraz a úkolem bezpečnostních referentů je učinit z úrazů předmět trestního stíhání.

Jeden příklad za všechny: odsouzený Ferenz, jenž měl zranění na noze, požádal místra o nové holinky. Ty nedostal, do rány se mu dostala nečistota a následovala flegmona. Jelikož útvar má obavy z každého úrazu, za který by mohl platit odškodné, podal na Ferenze

trestní oznámení pro sebepoškozování, tvrdíc, že si flegmonu zavinil úmyslně (od roku 1979 se podařilo tomuto útvaru snížit počet oficiálně uznaných pracovních úrazů na 1 případ). V případě odsouzeného Ferenze si předvolal vychovatel oddílu B poručík Burda jednotlivě jeho spolupracovníky: odsouzené Raise a Kukuru. Sdělil jim, že budou svědčit proti Ferenzovi, za což budou zvýhodněni na úroveň vězňů I. diferenciační skupiny. Ubezpečil je, že z následků svědectví nemusí mít obavy, protože se zařídí jejich přeložení do jiného NVÚ ihned po soudním řízení. Oba jmenovaní pak byli nuceni podepsat bezpečnostnímu referentovi protokol, podle něhož byli svědky toho, jak si Ferenz sám zanášel do otevřené rány nečistotu, aby docílil flegmony a nemusel pracovat.

Vzápětí bylo proti Ferenzovi zahájeno trestní stíhání pro sebepoškozování a maření výkonu úředního rozhodnutí (trest do pěti let). Mezitím v průběhu trestního řízení se stal pracovní úraz také odsouzenému Raisovi, který měl svědčit proti Ferenzovi. Stejný případ, také flegmona, která zde není nijak řídká. Tehdy se pokoušel poručík Burda pro změnu přesvědčit Ferenze, aby svědčil proti Raisovi ("podívejte, on svědčil proti vám, proč vy byste tedy nesvědčil proti němu?"). Ferenz však odmítl svědčit a Rais proti němu svou výpověď před soudem odvolal s tím, že uvedl přesné podrobnosti, jakým způsobem byla jeho výpověď vynucena a označil ji za falešnou. Soud byl nucen předvolat dalšího svědka, tedy odsouzeného Kukuru, který rovněž svou výpověď v plném rozsahu odvolal a uvedl, že na něm byla vynucena poručíkem Burdou a bezpečnostním referentem. V tomto případě byl okresní soud nucen trestní stíhání zastavit. Proti příslušníkům SNV, kteří se dopustili porušení zákona, však trestní stíhání zahájeno nebylo.

Podobný osud stihl i odsouzeného Neprta a další vězně. V těchto případech však byli jako svědkové žaloby použiti většinou členové samosprávy. To je ukáзка práce bezpečnostních referentů. Vyšetřují též napadení příslušníků SNV. Ve většině případů jde o stejně vykonstruovaná obvinění jako v předchozích případech. Podá-li např. některý vězeň stížnost na příslušníka SNV pro fyzické napadení, obrátí se proti němu samotnému, (viz případ Miloslava Tomáška, popsany ve sdělení VONSu č. 262 ze 6. září 1981). Pohrozí-li vězeň některému příslušníku SNV, že si na něj bude stěžovat, tomu stačí, aby si strhl nárameník a roztrhl sako a vězeň je okamžitě odveden

k bezpečnostnímu referentovi, který sepíše protokol o napadení příslušníka SNV dotyčným vězněm. Odvolání proti tomu není. Hlavní úkol bezpečnostních referentů není odhalování trestné činnosti v NVÚ, nýbrž krytí trestné činnosti, které se dopouštějí příslušníci SNV. Bezpečnostní referenti ve snaze vynutit doznání a podepsání zfalšovaných protokolů odsouzené týrají a po dobu trestního stíhání izolují tyto vězně v samovazbě UO. Používají stejných metod jako vyšetřovatelé MV.

Postavení politických vězňů

Jak jsme již řekli, postavení politických vězňů je v mnoha případech odlišné od postavení odsouzených za kriminální trestné činy (návštěvy, pozornost bezpečnostních referentů, kontrola korespondence apod.). Je s nimi většinou zacházeno hůře než s vězni odsouzenými za vraždu, zabití, loupežné přepadení nebo pohlavní zneužití. V žádném případě nejsou zařazováni do jakýchkoliv funkcí a neplatí pro ně většina kulturních a jiných akcí.

Při nástupu do NVÚ Minkovice jsou zařazováni na nejhorší pracoviště a do nejhorších sestav. Během svého pobytu jsou vystavováni neustálému šikanování ze strany příslušníků SNV. Odlišování jsou již tím, že ve všech osobních spisech mají poznámku "Zvláštní případ", popřípadě vykřičník nebo jinou značku, což jim zajišťuje mimořádnou pozornost příslušníků SNV.

Političtí vězni jsou přidělováni na taková pracoviště, kde je zajištěna maximální izolace od ostatních vězňů; event. do takových pracovních sestav, kde je minimální pravděpodobnost působení na spoluvězně. Z jakýchkoliv kontaktů s politickými vězni má vedení strach a proto vyvíjí nátlak na ostatní odsouzené, aby se s nimi nestýkali.

Zvláštní přístup k politickým vězňům lze vidět i v případě Jiřího Wolfa, který se provinil tím, že na 1. máje 1979 začal zpívat na nádvoří věznice Internacionálu a když se k němu vězni přidali, byl poručíkem Burdou, kapitánem Křištofen a vychovatelem z MO odveden na OVKP, kde jej jmenovaní za tento přečin fyzicky ztýrali. Jednalo se tedy pochopitelně jen o záminku k šikanování a terorizování konkrétní osoby.

Zpráva o poměrech ve věznici Minkovice byla zpracována na základě informačních podkladů z let 1979 - 1980, což je nutno mít na zřeteli při posuzování jednotlivých aspektů faktografického charakteru.

Toto druhé opravené a doplněné vydání zachycuje stav a změny do roku 1983.